

Een mondje klassiek Chinees

一口文言
三教四庫

Een mondje klassiek Chinees

一口文言 三教四庫

Samenstelling en vertaling:
dr. Kees Kuiken

荷蘭高良博士編譯

© 2010
Prosopo
Emdaborg 29
9751 SH Haren (Gn)

荷蘭百傳齋
版權所有

Inhoud 目錄

Inleiding 序 4

Regels voor het begrijpen van (klassiek) Chinees 句法 5

Uitspraak 拼音 6

Schrift 部首 7

Klassieken 經 8

Historici 史 10

Wijsgeren 子 12

Verzamelingen 集 23

Chinese godsdiensten 三教 24

Staatseredienst: een orakelbot 甲骨 25

Sjamanisme: de dans van de feniks 薩滿 26

Mystiek: de weg 道教 27

Liturgie: de *Hartsoetra* 心經 30

Lekenboeddhisme: bezoek aan de Zesde Zenvader 禪詩 39

Hagiografie: zes wonderen 僧傳 40

Bijlage 附錄 1: radicalenlijst volgens Kangxi 214 部首 48

Bijlage 附錄 2: Nederlandse vertalingen 荷譯 50

Voorplaat:

In 1973 werd bij Mawangdui 馬王堆 in Hunan 湖南 in een elitegraf een complete bibliotheek uit de vroege keizertijd gevonden. Dit handschrift op zijde is de oudste bekende kopie van de 老子 *Laozi*, een beroemde daoïstische spreukenverzameling. Aan het einde van bijna iedere zin staat het klassieke stopwoord 也 *ye*. Leestekens zoals wij (en ook de Chinezen) die tegenwoordig gebruiken, raakten in China pas vrij laat in zwang.

1. Inleiding 序

Waarom zou u klassiek Chinees willen leren? En wat is klassiek Chinees eigenlijk? Klassiek Chinees verhoudt zich tot modern gesproken Chinees als Latijn tot Italiaans. Het wordt al zo'n drieduizend jaar geschreven en heeft zich ontwikkeld tot de verfijnde taal van dichters, denkers en staatslieden, maar ook de taal van de grote Chinese religies.

Wanneer u al bezig bent met modern Chinees, bijvoorbeeld omdat u in China op reis, aan het werk of op stage gaat, helpt een laagdrempelige kennismaking met klassiek Chinees u de 'gewone taal' te doorzien. U herkent niet alleen de typisch klassieke spreekwoorden (成語 *cheng yu*) waarmee het Chinees doorspekt is, maar ook veel voorkomende klassieke zinswendingen in de spreektaal. Klassiek Chinees leeft in China. Zo is er naast de 'gewone' Chinese *Wikipedia* nu ook een klassiek Chinese (<http://zh-classical.wikipedia.org>).

Verzamelt u Chinees antiek porselein, dan is een 'mondje klassiek Chinees' ook erg nuttig. Het lezen van jaarmerken is snel aangeleerd – bijvoorbeeld op de cursussen *Potjeschineses* die onder meer in het Keramiekmuseum Princessehof te Leeuwarden worden gegeven. Ook de klassieke bijschriften bij afbeeldingen op Chinees porselein worden daar behandeld. Het gaat daarbij in de praktijk om teksten uit de laatste paar eeuwen. In de syllabus die u nu leest, behandelen we echter teksten tussen 1000 vóór en 1000 na Christus.

Een laagdrempelige inleiding klassiek Chinees kan een mooi algemeen vormend keuzevak zijn voor studenten geesteswetenschappen of godsdienstwetenschap. Om de drempel zo laag mogelijk te houden, beperken we ons hier tot een handvol teksten die we aanbieden in Chinese tekens met bij ieder teken de uitspraak en de vertaling ('glossen') ervan. In de laatste kolommen vindt u de nodige extra toelichting en de opzoekcode van elk teken in het uiterst praktische *Lexicon* van Edwin Pulleyblank (Vancouver 1991). Als naslagwerk raad ik Pulleyblanks *Outline of Classical Chinese Grammar* (Vancouver 1995) aan.

De keuze van de teksten volgt de indeling van de klassieke Chinese letteren in de 'vier schatkamers' (四庫 *si ku*) van de voormalige keizerlijke bibliotheek: klassieken (經 *jing*), historici (史 *shi*), wijsgeren (子 *zi*) en verzamelingen (集 *ji*). Speciaal voor godsdienstwetenschappers volgt een tweede bloemlezing met Chinese teksten uit zes bekende en onbekende religieuze genres: van orakelbotteksten, sjamaans ritueel en daoïstische mystiek tot boeddhistische liturgie, lekenboeddhisme en hagiografie. Aan deze selectie kunt u de historische taalontwikkeling aflezen: van het *twitter*-achtige *staccato* op de oudste orakelbotten, via de hermetische verzen uit de daoïstische canon, naar het 'hybride' Chinees met veel Sanskrietwoorden van de boeddhistische teksten uit de Chinese Middeleeuwen.

Alle teksten worden zoals gezegd aangeboden in Chinese tekens (in 'oude spelling', zoals het bij oude teksten past), in moderne fonetische transcriptie (*pin yin*) en in een letterlijke vertaling, teken voor teken. Al deze teksten zijn voorts zo eenvoudig dat ze voor niet-sinologen zonder veel voorbereiding zijn te bevatten. Daarbij geef ik voorin deze syllabus wat eenvoudige vuistregels voor het begrijpen van klassiek Chinees en een korte inleiding in het Chinese tekenschrift en achterin een lijst van 214 Chinese 'opzoektekens'.

Ik wens u nu, om het klassiek te zeggen, 興會 *xing hui* – een aangename kennismaking.

2. Een handvol regels voor het begrijpen van (klassiek) Chinees 句法

- 2.1. Klassiek Chinees wordt hier gedefinieerd als de uiterst beknopte schrijftaal in Chinese karakters die vanaf omstreeks 500 v.Chr. in bijna geheel China gebruikt werd. In deze definitie maken we geen nader onderscheid tussen Oud- en Middelchinees.
- 2.2. Chinese karakters zijn schrifttekens, opgebouwd uit een of meer van ruim tweehonderd Chinese 'worteltekens' of radicalen en fonetisch weergegeven in een enkele lettergreep. De enkelvoudige tekens of radicalen kunnen verwijzen naar de betekenis van een karakter. Soms zeggen ze ook iets over de uitspraak ervan.
- 2.3. Het klassiek Chinees gebruikt het liefst korte zinnen en dan nog bij voorkeur ook nog zinnetjes van vier woorden ('vierkwartsmaten'). Meestal komt het **onderwerp** voor het **gezegde** en het gezegde voor het (lijdend) **voorwerp**. Bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden staa voor het woord waarvan zij iets zeggen: *wei feng* ('kleine wind', dus: briesje), *yi xiang* ('vreemde geur', ook: geur van heiligheid).
- 2.3.1. 微風偶起 *wei feng ou qi* (een) briesje (steekt of stak) plotseling op
2.3.2. 異香襲人 *yi xiang xi ren* (een) vreemde geur beroert (de) mens(en)
- 2.4. Het klassiek Chinees kent **geen** lidwoorden en geen vervoegingen, verbuigingen of andere vervormingen van woorden. In het zinnetje hierboven (zie ook hoofdstuk 15, paragraaf 4) zijn de beide 'vierkwartsmaten' bijvoorbeeld als volgt te vertalen:

een briesje steekt plotseling op	een vreemde geur beroert de mens
een briesje stak plotseling op	een vreemde geur beroert de mensen
een briesje is plotseling opgestoken	vreemde geuren beroer(d)en de mens(en)
een briesje zal plotseling opsteken	

Tijd en getal van werkwoorden en het getal van naamwoorden moeten uit de **context** blijken.

- 2.5. Bijzonder is het gebruik van **achterzetsels** waar wij **voorzetsels** gebruiken:

2.5.1. 塔中	<i>ta zhong</i>	in de pagode ('pagode middenin ')
2.5.2. 大師滅後	<i>da shi mie hou</i>	na het overlijden van de grote leraar
2.5.3. 寺內前後	<i>si nei qian hou</i>	binnen, voor en achter het klooster
2.5.4. 田中有株	<i>tian zhong you zhu</i>	in het veld was een boomstronk
2.5.5. 床前	<i>chuang qian</i>	voor het bed

In het tweede voorbeeld staat letterlijk: grote leraar uitdoven (= overlijden) **na**.

- 2.6. In opsommingen laat het Chinees doorgaans het voegwoord (zoals 及 *ji*) weg:

2.5.3. 寺內前後	<i>si nei qian hou</i>	binnen, voor en achter het klooster
2.6.1. 村國仕女	<i>cun guo shi nyu</i>	heren en dames uit dorp en ommeland

2.7. 'A van B', 'A uit B' en 'A die of dat B' worden in het klassiek Chinees meestal zonder verdere grammaticale steun- en voegwoorden weergegeven als 'B A':

2.6.1. 村國仕女 *cun guo shi nyu*

heren en dames uit **dorp en ommeland**

2.3.1. 大師在時 *da shi zai shi*

(in) **de tijd** dat de grote leraar (nog) leefde

Deze laatste constructie gaat naadloos over in het gebruik van achterzetsels:

2.3.1. 大師在時 *da shi zai shi*

toen de grote leraar (nog) leefde

2.5.2. 大師滅後 *da shi mie hou*

na het overlijden van de grote leraar

2.8. In de Chinese constructie 'A van B' wordt soms 之 *zhi* ingevoegd, dus 'B 之 A':

2.8.1. 萬物之始 *wan wu zhi shi*

het begin van **alle dingen**

3. Uitspraak 拼音

We gaan ervanuit dat u klassiek Chinees wilt leren lezen, niet dat u het wilt gaan spreken. We weten tegenwoordig wel ongeveer hoe de schrifttekens waarin het is geschreven in de Chinese Middeleeuwen werden uitgesproken. Een belangrijk hulpmiddel zijn enkele rijmwoordenboeken die uit die tijd bewaard zijn. Ook leenwoorden, bijvoorbeeld uit het Sanskriet, kunnen helpen. Zo is het Sanskrietwoord *buddha* ('ontwaakte') in het klassiek Chinees weergegeven met twee Chinese tekens: 佛陀 *but ta*. De moderne uitspraak daarvan is: *fo tuo* (zie E.G. Pulleyblank, *Lexicon of reconstructed pronunciation* (Vancouver 1991)).

De reden dat u in deze syllabus een fonetische weergave van de moderne uitspraak vindt (in zin 2.8.1 hierboven dus: 萬物之始 *wan wu zhi shi* en niet bijvoorbeeld: *man mut tci ci*, zoals dit volgens Pulleyblank in de twaalfde eeuw in Noord-China werd uitgesproken), is dat bijna alle moderne standaard- en naslagwerken, zoals *Chinese letterkunde* van Idema en Haft en de *Outline of Classical Chinese Grammar* en het *Lexicon* van Pulleyblank, als uitgangspunt de moderne fonetische voorkeurspelling van het Chinees (het zogeheten 拼音 *pin yin*) gebruiken. We hebben alleen de toonaccenten weggelaten en een kleine aanpassing van het officiële *pin yin* overgenomen uit het *Lexicon* van Pulleyblank. Het officiële *pin yin* spelt namelijk de klank 'uu' (zoals in het Nederlandse 'sju') als 'ü'. Het *Lexicon* spelt dit als 'yu'. Het teken 女 (vrouw, uitspraak zoals het Nederlandse 'nu') is in het officiële *pin yin* 'nü', maar staat in het *Lexicon* van Pulleyblank (en derhalve ook in deze syllabus) als 'nyu'.

De uitspraak van het moderne Chinees is niet in een paar minuten aan te leren. Het klankstelsel kent allerlei valkuilen, om over de tonen nog maar te zwijgen. Maar daarover hoeft u zich hier geen zorgen te maken. In deze syllabus heeft de fonetische spelling een **opzoekfunctie**. Het gaat dus niet om **verstaan** maar om **herkennen**. Wilt u toch eens horen hoe modern Chinees klinkt, klik dan op www.teleac.nl onder *Cultuur en Taal* op de cursus *Chinees*. Wilt u modern Chinees leren, dan kunt u bijvoorbeeld in Groningen een begincursus volgen bij het Talencentrum van de Rijksuniversiteit: www.talencentrum.nl. Voor een volledige studie (klassiek en modern) Chinees moet u nog steeds naar Leiden.

4. Schrift 部首

Belangrijker dan de uitspraak is dat u ongeveer weet hoe Chinese schrifttekens ('karakters') in elkaar zitten. U hoeft ze niet alle 40.000 (volgens het dikke woordenboek van keizer Kangxi 康熙 uit 1716) te leren, maar u moet weten dat er twee soorten zijn: *enkelvoudige* en *samengestelde* karakters. De ruim 200 enkelvoudige karakters heten ook wel 'radicalen'. Het woordenboek van Kangxi is ingedeeld volgens deze radicalen, van simpel naar complex. De Chinese hoofdtitel van onze syllabus bestaat uit vier enkelvoudige tekens:

一	<i>yi</i>	één (nr. 1)	口	<i>kou</i>	mond (nr. 30)	samen: 'een mondje'
文	<i>wen</i>	tekst (nr. 67)	言	<i>yan</i>	woord (nr. 149)	samen: 'klassiek Chinees'

Dat *yi* en *kou* eenvoudige verbeeldingen ('ideogrammen') zijn van '1' respectievelijk 'mond', spreekt voor zich. Het ideogram 'mond' is ook te zien in *yan* ('woord'): we zien de woorden hier letterlijk uit een mond komen. Het teken *wen* ('tekst') is moeilijker te duiden. Vermoedelijk stelt het een schrijfinstrument voor. De 214 genummerde radicalen volgens het (voor ons doel zeer toegankelijke) *Lexicon* van Edwin Pulleyblank vindt u in bijlage 1.

De Chinese ondertitel van de syllabus bevat zowel enkelvoudige als samengestelde tekens:

三	<i>san</i>	drie (1:2)	教	<i>jiao</i>	doceren (66:7)	samen: 'drie doctrines'
四	<i>si</i>	vier (31:2)	庫	<i>ku</i>	stalling, opslag (53:7)	samen: 'vier schatkamers'

De nummers tussen (haakjes) verwijzen hier naar de 'opzoekradicaal' in het *Lexicon* van Pulleyblank en naar het aantal streepjes van het karakter wanneer we de streepjes van de opzoekradicaal niet meetellen. De opzoekradicaal van 四 *si* is nr. 31 (口 *wei*). Daarnaast heeft *si* nog twee streepjes (儿). *Si* krijgt daarom code 31:2. *Ku* is nr. 53 (广 *yan*, afdak) plus nog 7 streepjes. De code volgens Pulleyblank is dan 53:7. Overigens vormen de 7 extra streepjes in dit karakter samen het enkelvoudige teken 車 *che* (kar, nr. 159). Het begrip 'opslag' wordt hier dus weergegeven als een soort 'carport': 广 + 車 = 庫 *ku*. In de inleiding en elders in deze syllabus wordt uitgelegd wat de Chinese 'drie doctrines' en 'vier schatkamers' zoal inhielden. Nu eerst nog iets over het 'determineren' van karakters.

Het leren lezen van Chinees lijkt op het determineren van planten met behulp van een plantengids of flora, waarbij het onder meer op de vorm en het aantal blaadjes aankomt. Vooral het tellen van de streepjes vergt oefening. Er zijn **zes verschillende** streepjes. Ze komen overeen met de radicalen 1 t/m 6 in bijlage 1. Voorlopig is het voldoende dat u alle **opzoekradicalen** leert **herkennen** en dat u leert zien hoe de resterende streepjes worden geteld. Daarom vindt u achter ieder teken in de tekst niet alleen de uitspraak en de betekenis, maar ook het nummer volgens Pulleyblank. Zoals u hierboven hebt gezien, bestaat dit uit het nummer van de opzoekradicaal en het aantal resterende streepjes.

Oefening: zoek zelf in elk teken de opzoekradicaal en vergelijk die met de tabel achterin.

Lees verder: de beste Nederlandstalige inleiding tot het Chinese schrift is hoofdstuk 12 van Jeroen Wiedenhofs grote naslagwerk *Grammatica van het Mandarijn* (Amsterdam 2004).

5. Klassieken 經

Inleiding: U bent nu een klein beetje voorbereid op een rondleiding door de 'vier schatkamers' van de keizerlijke bibliotheek. In de eerste afdeling, de 'klassieken' (經 *jīng*) vindt u teksten die nog van vóór het begin van het keizerrijk (221 v. Chr.) stammen: liederen (詩 *shī*), oorkonden (書 *shū*), rituele voorschriften (禮 *lǐ*), orakels (易 *yì*) en een kroniek (春秋 *chūn qiū*). We laten u kennismaken met een van de oudste bewaarde Chinese liederen.

Met zijn simpele vierkwartsmaat is dit liefdeslied herkenbaar als oude poëzie (古詩 *gǔ shī*). In de vroege keizertijd veranderde de smaak. Vijfvoetige en zevenvoetige versregels (五古 *wū gǔ* en 七古 *qī gǔ*) raakten toen in de mode (Idema en Haft, *Chinese Letterkunde* 105). In zekere zin loopt dit lied daarop vooruit. Laten we in de eerste strofe het 'stopwoord' 兮 *xī* na ieder couplet weg, dan houden we vier versregels van zeven lettergrepen over. De tweede strofe is een variatie op de eerste, maar nu geheel in vormvaste vierkwartsmaat, zonder het gezucht van de stopwoorden in de eerste strofe. Verderop in deze syllabus vindt u nog een ander fragment uit de afdeling 'klassieken', om precies te zijn uit de 'oorkonden': het optreden van een als vuurvogel uitgedoste sjamaanse danser (bladzijde 28).

Tekens:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
野	<i>yě</i>	wild(ernis)		166:4
有	<i>yǒu</i>	hebben, er		74:2
蔓	<i>màn</i>	bodembedekker		140:11
草	<i>cǎo</i>	gras, kruid		140:6
零	<i>líng</i>	druppel		173:5
露	<i>lù</i>	dauw		173:12
漙	<i>tuán</i>	zwarte dauw		85:11
兮	<i>xī</i>	(stopwoord)		12:2
有	<i>yǒu</i>	hebben, er		74:2
美	<i>měi</i>	schoon, knap		123:3
一	<i>yī</i>	1		1:0
人	<i>rén</i>	mens		9:0
清	<i>qīng</i>	helder, schoon		85:8
揚	<i>yáng</i>	opvoeden		64:9
婉	<i>wǎn</i>	lieflijk		38:8
兮	<i>xī</i>	(stopwoord)		12:2
邂	<i>xiè</i>	vrij		162:13
逅	<i>hòu</i>	blij		162:6
相	<i>xiāng</i>	elkaar		109:4
遇	<i>yù</i>	ontmoeten		162:9

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
适	<i>shi</i>	passen bij		162:11
我	<i>wo</i>	ik		62:3
願	<i>yuán</i>	wensen		181:10
兮	<i>xi</i>	(stopwoord)		12:2
野	<i>ye</i>	wild(ernis)		166:4
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
蔓	<i>man</i>	bodembedekker		140:11
草	<i>cao</i>	gras, kruid		140:6
零	<i>ling</i>	druppel		173:5
露	<i>lu</i>	dauw		173:12
灑	<i>rang</i>	dikke dauw		85:17
灑	<i>rang</i>	dikke dauw		85:17
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
美	<i>mei</i>	schoon, knap		123:3
一	<i>yi</i>	1		1:0
人	<i>ren</i>	mens		9:0
婉	<i>wan</i>	lieflijk		38:8
如	<i>ru</i>	als		38:3
清	<i>qing</i>	helder, schoon		85:8
揚	<i>yang</i>	opvoeden		64:9
邂	<i>xie</i>	vrij		162:13
逅	<i>hou</i>	blij		162:6
相	<i>xiang</i>	elkaar		109:4
遇	<i>yu</i>	ontmoeten		162:9
與	<i>yu</i>	met		134:7
子	<i>zi</i>	meester	lees hier: u	39:0
皆	<i>jie</i>	alles		106:4
臧	<i>zang</i>	goed, juist		131:8

Brontekst: S.F. Nichols, ed., *Do You Not See? Sixteen Chinese Poems* (New York 1980) 76.

Lees verder: dit toegankelijke gedicht is in prachtig Engels vertaald door Arthur Waley (1889-1966) in *The Book of Songs* (1960; ook in Nichols, *Do You Not See* 13). Een essay en meer mooie vertalingen staan in D. Bronkhorst, *Chinese Dichters* (Amsterdam 1994) 11-43.

6. Historici 史

Inleiding: vanaf het tweede Chinese keizershuis Han 漢, dat regeerde van 206 v. Chr. tot 220 na Chr., zijn er hofhistorici (太史 *tai shi*) geweest die niet alleen lijsten met de voornaamste gebeurtenissen bijhielden, maar ze ook bewerkten tot soms modern aandoende geschiedenissen. Bovendien verrichtten ze bronnenonderzoek en schreven ze biografieën. Zo bevatten de *Boeken van Han* (漢書 *Han shu*) het verhaal van generaal Zhao Chongguo 趙充國 (137-52 v. Chr.). Dat we dit verhaal als leestekst uit de afdeling 'historici' opvoeren, is omdat hierin een over de hele wereld bekend Chinees spreekwoord voorkomt: 'één blik zegt meer dan honderd verhalen', of: 'je moet het met je eigen ogen zien', of: 'eerst zien, dan geloven'. De samensteller van de *Boeken van Han* heeft dit niet zelf bedacht. In iets andere woorden staat het al in hoofdstuk 儒效 *Ru jiao* van 荀子 *Xun zi*, een oude verzameling spreuken die in de keizerlijke bibliotheek tot de afdeling 'wijsgeren' behoorde:

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
聞	<i>wen</i>	horen zeggen		128:8
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
不	<i>bu</i>	niet		1:3
若	<i>ruo</i>	als		140:5
見	<i>jian</i>	zien		147:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2

De nu volgende passage, ontleend aan boek 69 van de *Boeken van Han*, legt deze oude tegeltjeswijsheid in de mond van generaal Zhao, die een vraag van keizer Han Wudi 漢武帝 beantwoordt. 'Zhao' is trouwens de familienaam van de generaal. In het Chinees komt die altijd vóór de voornaam. De voornaam van generaal Zhao betekent ook heel toepasselijk: 'dien de staat' (充國 *chong guo*). Chinese voornamen hebben altijd een speciale betekenis. Zo betekent de naam van keizer Han Wudi 漢武帝 letterlijk: de 'oorlogskeizer van Han'. Net zoals deze Chinese namen bestaan ook veel oude Nederlandse voornamen uit twee 'stammen'. De naam 'Godfried' betekent bijvoorbeeld: 'vrede van (of door) God'.

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
上	<i>shang</i>	boven	lees: de keizer	1:2
遣	<i>qian</i>	zenden	vul aan: een bode	162:10
問	<i>wen</i>	vragen	遣問: 'liet vragen'	30:8
焉	<i>yan</i>	in deze, terzake	samentrekking van 於 <i>yu</i> en 之 <i>zhi</i>	86:7
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
將	<i>jiang</i>	leiden		41:8
軍	<i>jun</i>	leger	將軍 <i>jiang jun</i> : generaal	159:2
度	<i>duo</i>	inschatten		53:6
羌	<i>qiang</i>	Qiang	een land ten westen van China	123:2
虜	<i>lu</i> of <i>luo</i>	overmeesteren		141:6

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
何	<i>he</i>	wat?		9:5
如	<i>ru</i>	als		38:3
,				
當	<i>dang</i>	behoren		102:8
用	<i>yong</i>	gebruiken		101:0
幾	<i>ji</i>	hoeveel		52:9
人	<i>ren</i>	mens		10:0
?				
充	<i>chong</i>	dienen		10:4
國	<i>guo</i>	land, staar	Chongguo: een voornaam	31:8
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
百	<i>bai</i>	100		106:1
聞	<i>wen</i>	horen zeggen		128:8
不	<i>bu</i>	niet		1:3
如	<i>ru</i>	als		38:3
一	<i>yi</i>	1		1:0
見	<i>jian</i>	zien		147:0
。				
兵	<i>bing</i>	soldaat		12:5
難	<i>nan</i>	moeilijk		121:11
逾	<i>yu</i>	overtreffen	lees: 遙 <i>yao</i> verreweg	170:9
度	<i>duo</i>	inschatten		53:6
,				
臣	<i>chen</i>	dienaar	hier: bescheiden vorm van 'ik'	131:0
願	<i>yuán</i>	wensen		181:10
馳	<i>chi</i>	galopperen		187:3
至	<i>zhi</i>	tot		133:0
金	<i>jin</i>	goud		167:0
城	<i>cheng</i>	vesting	Jincheng: de hoofdstad van Qiang	32:7
。				

Brontekst: 中華書局漢書 *Boeken van Han* (editie Peking 1997) 757. Ook de leestekens zijn aan deze editie ontleend. Klassiek Chinees werd vanouds zonder leestekens geschreven. Het einde van een zin werd soms weergegeven met een 'stopwoord' zoals 兮 *xi* (in poëzie, zie hoofdstuk 6), 也 *ye* (in proza, zie hoofdstuk 7) of 乎 *hu* (in vragen, zie hoofdstuk 7).

Vertaling: van deze lastige tekst geven we bij uitzondering onmiddellijk een vertaling: 'De keizer liet vragen: 'Generaal, hoe ziet u de verovering van Qiang? Hoeveel mensen zijn er nodig?' Chongguo zei: 'Dat moet je met eigen ogen zien. Soldaten heb je niet gauw teveel. Ik wil graag [zelf] naar Jincheng rijden.' De overige vertalingen staan in bijlage 2.

7. Wijsgeren 子

Inleiding: in het vorige hoofdstuk maakten we kennis met één van de 'wijsgeren' uit de collecties van de keizerlijke bibliotheek: het boek 荀子 *Xun zi*. Bijna alle bekende titels in dit genre eindigen op 子 *zi*. Dat betekent letterlijk 'kind' of 'zoon', maar hier is het een titel voor de wijsgeren aan wie deze spreukenverzamelingen worden toegeschreven. Van sommigen staan biografieën in de eerste hofkroniek (史記 *Shi ji*). Onder de bekendste zijn:

Naam:	Pinyin:	Letterlijk:	Westerse naam:	Onderwerpen:
韓非子	<i>Han Fei zi</i>	wijsgeer Han Fei		bestuursfilosofie
孔子	<i>Kong zi</i>	wijsgeer Kong	Confucius	moraalfilosofie
老子	<i>Lao zi</i>	oude wijsgeer	Laocius	mystiek en moraal
孟子	<i>Meng zi</i>	wijsgeer Meng	Mencius	moraalfilosofie
墨子	<i>Mo zi</i>	wijsgeer Mo		bestuursfilosofie
孫子	<i>Sun zi</i>	wijsgeer Sun		militaire theorie
荀子	<i>Xun zi</i>	wijsgeer Xun		moraal- en bestuursfilosofie
莊子	<i>Zhuang zi</i>	wijsgeer Zhuang		mystiek en kennisleer

Al deze wijsgeren zouden hebben geleefd voordat China in 221 v. Chr. tot een keizerrijk werd verenigd. Van Han Fei (280-233 v. Chr.) is een soort vorstenspiegel bewaard. Hij toont zich een betrekkelijk moderne bestuurtheoreticus die met de traditie wilde breken. In de volgende fabel steekt hij de draak met bestuurders van de oude Chinese stempel:

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
守	<i>shou</i>	bewaken		40:3
株	<i>zhu</i>	boomstronk		75 :6
待	<i>dai</i>	wachten		60:6
兔	<i>tu</i>	haas, konijn		10:6
宋	<i>song</i>	Song	voormalig hertogdom in China	40:4
人	<i>ren</i>	mens		10:0
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
耕	<i>geng</i>	ploegen		
者	<i>zhe</i>		耕者 <i>geng zhe</i> : iemand die ploegt	125:4
,				
田	<i>tian</i>	veld		102:0
中	<i>zhong</i>	midden	hier : in (zie voorbeeld 2.5.4.)	2:3
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
株	<i>zhu</i>	boomstronk		75 :6
。				
兔	<i>tu</i>	haas, konijn		10:6
走	<i>zou</i>	lopen		156:0

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
觸	<i>chu</i>	raken		148:13
株	<i>zhu</i>	boomstronk		75 :6
,				
折	<i>zhe</i>	breken		64 :4
頸	<i>jing</i>	nek		181:7
而	<i>er</i>	en		126:0
死	<i>si</i>	dood, sterven		78:2
。				
因	<i>yin</i>	daarop		31 :3
釋	<i>shi</i>	loslaten		165:13
其	<i>qi</i>	diens		12:6
耒	<i>lei</i>	hak, ploeg		127:0
而	<i>er</i>	en		126:0
守	<i>shou</i>	bewaken		40:3
株	<i>zhu</i>	boomstronk		75 :6
,				
冀	<i>ji</i>	hopen		12:14
復	<i>fu</i>	opnieuw		60:9
得	<i>de</i>	krijgen		60:8
兔	<i>tu</i>	haas, konijn		10:6
。				
兔	<i>tu</i>	haas, konijn		10:6
不	<i>bu</i>	niet		1:3
可	<i>ke</i>	mogelijk		30:2
復	<i>fu</i>	opnieuw		60:9
得	<i>de</i>	krijgen		60:8
,				
而	<i>er</i>	en		126:0
身	<i>shen</i>	lijf	lees: hijzelf	158:0
為	<i>wei</i>	zijn		87:8
宋	<i>song</i>	Song	voormalig hertogdom in China	40:4
國	<i>guo</i>	land		163:8
笑	<i>xiao</i>	lachen		118:4
。				
今	<i>jin</i>	heden		9:2
欲	<i>yu</i>	wens	ook: verlangen, begeerte	76:7
以	<i>yi</i>	volgens		9:3
先	<i>xian</i>	eerder		10:4
王	<i>wang</i>	vorst	het teken stelt een orakelbarst voor	96
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
政	<i>zheng</i>	bestuur		66:5
治	<i>zhi</i>	regeren		85:5
當	<i>dang</i>	behoren		102:8
地	<i>di</i>	oord, land	algemeen: de aarde	32:3
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
民	<i>min</i>	volk		83:1
,				
皆	<i>jie</i>	al, alle(n)		106 :4
守	<i>shou</i>	bewaken		40:3
株	<i>zhu</i>	boomstronk		75 :6
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
類	<i>lei</i>	soort		181:10
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				

Brontekst: 北京语言学院文言读本 *Classical Chinese Reader Book 1* (Peking 1981) 2-3.

De roem van Han Fei is na de val van het huis Qin verbleekt bij die van meer traditionele moraalfilosofen zoals Confucius en Mencius. Hun werken werden uiteindelijk verplichte stof voor ambtelijke bestuursexamens, waar naast 'vijf klassieken' (zie hoofdstuk 5) ook 'vier boeken' (四書 *si shu*) werden getoetst: *Grote leer* (大學 *da xue*), *Middenweg* (中庸 *zhong yong*) en *Disputen* (論語 *lun yu*) van Confucius en de verzamelde werken van Mencius. Uit de *Disputen* (ook wel *Analecta* genoemd) volgen hieronder twee overbekende passages: de voorrede en Confucius' ideaal van de sociale verhoudingen ('iedereen weet zijn plaats').

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
第	<i>di</i>	<i>numero</i>	kondigt een rangtelwoord aan	118:5
一	<i>yi</i>	1		1:0
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
學	<i>xue</i>	leren		39:13
而	<i>er</i>	en		126:0
時	<i>shi</i>	tijd	zie 2.3.1	72:6
習	<i>xi</i>	oefenen		124:5
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
,				
不	<i>bu</i>	niet		1:3
亦	<i>yi</i>	ook		8:4
說	<i>shuo</i>	zeg	lees: 悅 <i>yue</i> (61:7) blij	149:7

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
乎 ?	<i>bu</i>	dan?	geeft het einde van een vraag aan	4:4
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
朋	<i>peng</i>	vriend	het teken stelt twee mannen voor	7:4
自	<i>zi</i>	vanuit, zelf		132:0
遠	<i>juan</i>	ver		162:10
方	<i>fang</i>	richting		70:0
來	<i>lai</i>	komen		9:6
,				
不	<i>bu</i>	niet		1:3
亦	<i>yi</i>	ook		8:4
樂	<i>le</i>	blij		75 :11
乎 ?	<i>bu</i>	dan?	geeft het einde van een vraag aan	4:4
人	<i>ren</i>	mens		10:0
不	<i>bu</i>	niet		1:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
而	<i>er</i>	en		126:0
不	<i>bu</i>	niet		1:3
慍	<i>yun</i>	verongelijkt		61:10
,				
不	<i>bu</i>	niet		1:3
亦	<i>yi</i>	ook		8:4
君	<i>jun</i>	heer, heersen		30:4
子	<i>zi</i>	meester	later meestal: zoon	39:0
乎 ?	<i>bu</i>	dan?	geeft het einde van een vraag aan	4:4
第	<i>di</i>	<i>numero</i>	kondigt een rangtelwoord aan	118:5
十	<i>shi</i>	10		24:0
二	<i>er</i>	2	十二 <i>shi'er</i> = 十 <i>shi</i> + 二 <i>er</i> = 12	7:0
。				
齊	<i>qi</i>	Qi	vorstendom, nu in Shandong	210:0
景	<i>jing</i>	Jing	voormalig hertogdom in Qi	27:8
公	<i>gong</i>	hertog	vaak meer algemeen: heer	12:2
問	<i>wen</i>	vragen		30:8
政	<i>zheng</i>	bestuur		66:5
於	<i>yu</i>	bij		70:4
孔	<i>kong</i>	Kong	een Chinese familienaam	39:1
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
。				

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
子	<i>zǐ</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
對	<i>duì</i>	beantwoorden		41:11
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
,				
君	<i>jun</i>	heer, heersen		30:4
君	<i>jun</i>	heer, heersen		30:4
,				
臣	<i>chen</i>	dienaar, dienen		131:0
臣	<i>chen</i>	dienaar, dienen		131:0
,				
父	<i>fu</i>	vader		88:0
父	<i>fu</i>	vader		88:0
,				
子	<i>zǐ</i>	zoon		39:0
子	<i>zǐ</i>	zoon		39:0
。				
公	<i>gong</i>	hertog	vaak meer algemeen: heer	12:2
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
,				
善	<i>shan</i>	goed		30:9
哉	<i>zai</i>	zeg!		30:6
！				
信	<i>xin</i>	geloven		9:7
如	<i>ru</i>	als		38:3
君	<i>jun</i>	heer, heersen		30:4
不	<i>bu</i>	niet		1:3
君	<i>jun</i>	heer, heersen		30:4
,				
臣	<i>chen</i>	dienaar, dienen		131:0
不	<i>bu</i>	niet		1:3
臣	<i>chen</i>	dienaar, dienen		131:0
,				
父	<i>fu</i>	vader		88:0
不	<i>bu</i>	niet		1:3
父	<i>fu</i>	vader		88:0
,				
子	<i>zǐ</i>	zoon		39:0
不	<i>bu</i>	niet		1:3
子	<i>zǐ</i>	zoon		39:0
,				

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
雖	<i>sui</i>	hoewel		172:9
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
粟	<i>su</i>	rijst		119:6
,				
吾	<i>wu</i>	ik, mijn		30:4
德	<i>de</i>	deugd	lees: 得 <i>de</i> kunnen	60:12
而	<i>er</i>	en		126:0
食	<i>shi</i>	eten		184:0
諸	<i>zhu</i>	iedere	lees: 之乎 <i>zhi hu</i> (ervan dan?)	149:9
。				

Brontekst: J. Legge (ed./vert.), *The Four Books* (herdruk Taipei 1992) 123-124, 287-288.

We slaan nu de meeste andere wijsgeren in ons rijtje over. Wie Mencius (孟子 *Meng zǐ*) in het origineel wil leren lezen, kan daarvoor terecht bij *A New Introduction to Classical Chinese* van Raymond Dawson (Oxford 1984), dat een uitstekend vervolg op deze syllabus vormt. Wijsgeer Sun (孫子 *Sun zǐ*) is bekend om zijn handboek militaire theorie (兵法 *bing fa*), dat bijvoorbeeld werd gelezen door generaal Zhao Chongguo 趙充國, zoals diens biografie vermeldt. Onder de Engelse titel *The Art of War* is het tegenwoordig vakliteratuur voor managers. Laozi, Xunzi en Zhuangzi zijn in goede Nederlandse vertalingen verkrijgbaar (Laozi: vert./ed. B.J. Mansvelt Beck, Utrecht 2002; Xunzi (bloemlezing): vert. C. Defoort en N. Standaert, Kampen 2003; Zhuangzi, vert. K. Schipper, Amsterdam 2007). Van Laozi vindt u ook in deze syllabus een fragment: onder het hoofd 'Chinese godsdiensten'. Hij wordt namelijk niet alleen gelezen als filosoof, maar ook als grondlegger van een Chinese religieuze traditie die sinds de Chinese Middeleeuwen 道教 *dao jiao* ('daoïsme') heet. Ook wijsgeer Zhuang wordt wel tot deze daoïstische traditie gerekend. De sinoloog en daoïst Kristofer Schipper ziet in hem bovendien de grondlegger van een eigen wijsgerige en literaire school die buiten de aristocratische traditie van Confucius stond. We geven hier twee korte filosofische teksten over kennis en werkelijkheid. De eerste (de 'vlinderdroom') wordt aan Zhuang zelf toegeschreven, de tweede aan één van zijn leerlingen.

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
第	<i>di</i>	<i>numero</i>	kondigt een rangtelwoord aan	118:5
二	<i>er</i>	2	十二 <i>shi'er</i> = 十 <i>shi</i> + 二 <i>er</i> = 12	7:0
。				
莊	<i>zhuang</i>	dorp	hier: de familienaam Zhuang	140:7
周	<i>zhou</i>	Zhou	hier: een jongensnaam	30:5
夢	<i>meng</i>	droom		36:11
為	<i>wei</i>	zijn		87:8
蝴	<i>hu</i>			142:9
蝶	<i>die</i>		<i>hudie</i> : vlinder	142:9
,				

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
栩	<i>xu</i>			75:6
栩栩然	<i>xu</i>		栩栩然 <i>xuxuran</i> : vrij en blij	75:6
然	<i>ran</i>	zo	geeft een bijwoord aan	86:6
蝴蝶	<i>bu</i>			142:9
蝶	<i>die</i>		<i>hudie</i> = vlinder	142:9
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				
不	<i>bu</i>	niet		1:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
周	<i>zhou</i>	Zhou	hier: een jongensnaam	30:5
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				
俄	<i>e</i>	plotseling		9:7
然	<i>ran</i>	zo	geeft een bijwoord aan	86:6
覺	<i>jue</i>	bewust zijn		147:13
，				
則	<i>ze</i>	toen		18:7
遽	<i>qu</i>			140 :17
遽	<i>qu</i>		<i>ququran</i> : vrij en blij	140 :17
然	<i>ran</i>	zo	geeft een bijwoord aan	86:6
周	<i>zhou</i>	Zhou	hier: een jongensnaam	30 :5
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				
不	<i>bu</i>	niet		1:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
周	<i>zhou</i>	Zhou	hier: een jongensnaam	30:5
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
夢	<i>meng</i>	droom		36 :11
為	<i>wei</i>	zijn		87:8
蝴蝶	<i>bu</i>			142 :9
蝶	<i>die</i>		<i>hudie</i> = vlinder	142 :9
與	<i>yu</i>	met	hier: een stopwoord	134:7
，				
蝴	<i>bu</i>			142 :9
蝶	<i>die</i>		<i>hudie</i> = vlinder	142 :9
夢	<i>meng</i>	droom		36 :11
為	<i>wei</i>	zijn		87:8
周	<i>zhou</i>	Zhou	hier: een jongensnaam	30:5
與?	<i>yu</i>	met	hier: een stopwoord	134:7

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
周	<i>zhou</i>	Zhou	hier: een jongensnaam	30:5
與	<i>yu</i>	met		134:7
蝴	<i>hu</i>			142 :9
蝶	<i>die</i>		<i>hudie</i> = vlinder	142 :9
,				
則	<i>ze</i>	toen		18:7
必	<i>bi</i>	moeten		161:1
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
分	<i>fen</i>	onderscheid		18:2
矣	<i>yi</i>	reeds	een stopwoord	111:2
。				
此	<i>ci</i>	dit		77:2
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
謂	<i>wei</i>	betekenen		149:9
物	<i>wu</i>	ding	hier ook: 'verschijnselen'	93:4
化	<i>hua</i>	veranderen		21:2
。				
第	<i>di</i>	<i>numero</i>	kondigt een rangtelwoord aan	118:5
十	<i>shi</i>	10		24:0
七	<i>qi</i>	7	十七 <i>shi qi</i> = 十 <i>shi</i> + 七 <i>qi</i> = 17	1:1
莊	<i>zhuang</i>	dorp	hier: de familienaam Zhuang	140 :7
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
與	<i>yu</i>	met		134:7
惠	<i>hui</i>	gunst	hier: de familienaam Hui	61:8
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
遊	<i>you</i>	zwerven	vergelijk: 游 <i>you</i> (zwemmen)	162:9
於	<i>yu</i>	bij		70:4
濠	<i>hao</i>	Hao	rivier in de provincie Anhui	85:14
梁	<i>liang</i>	brug		75:7
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
上	<i>shang</i>	boven	於 X 之上: 'bovenop X'	1:2
。				
莊	<i>zhuang</i>	dorp	hier: de familienaam Zhuang	140 :7
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
儻	<i>shu</i>	dartel		9:17
魚	<i>yu</i>	vis		195:0

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
出	<i>chu</i>	uitkomen		17 :3
游	<i>you</i>	zwemmen	vergelijk: 遊 <i>you</i> (zwerven)	85:9
從	<i>cong</i>	vanuit	vaak hetzelfde als 自 <i>zi</i>	60:8
容	<i>rong</i>	bevatten	從容 <i>congrong</i> : op zijn gemak	40:7
,				
是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
樂	<i>le</i>	blij		75 :11
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				
惠	<i>hui</i>	gunst	hier: de familienaam Hui	61:8
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
子	<i>zi</i>	zoon	hier: jij	39:0
非	<i>fei</i>	niet		175:0
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
,				
安	<i>an</i>	hoe		40:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
樂	<i>le</i>	blij		75 :11
?				
莊	<i>zhuang</i>	dorp	hier: de familienaam Zhuang	140 :7
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
子	<i>zi</i>	zoon	hier: jij	39:0
非	<i>fei</i>	niet		175:0
我	<i>wo</i>	ik		62:3
,				
安	<i>an</i>	hoe		40:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
我	<i>wo</i>	ik		62:3
不	<i>bu</i>	niet		1:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
樂	<i>le</i>	blij		75 :11
？				
惠	<i>hui</i>	gunst	hier: de familienaam Hui	61:8
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
：				
我	<i>wo</i>	ik		62:3
非	<i>fei</i>	niet		175:0
子	<i>zi</i>	zoon	hier: jij	39:0
，				
固	<i>gu</i>	vast, zeker		31:5
不	<i>bu</i>	niet		1:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
子	<i>zi</i>	meester	later meestal: zoon	39:0
矣	<i>yi</i>	reeds	een stopwoord	111:2
，				
子	<i>zi</i>	zoon	hier: jij	39:0
固	<i>gu</i>	vast, zeker		31:5
非	<i>fei</i>	niet		175:0
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				
非	<i>fei</i>	niet		175:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
不	<i>bu</i>	niet		1:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
樂	<i>le</i>	blij		75 :11
，				
全	<i>quan</i>	klaar		11:4
矣	<i>yi</i>	reeds	een stopwoord	111:2
。				
莊	<i>zhuang</i>	dorp	hier: de familienaam Zhuang	140 :7
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
：				
請	<i>qing</i>	gelieve		149:8
循	<i>xun</i>	volgen		60:9
其	<i>qi</i>	diens		12:6

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
本	<i>ben</i>	wortel		75:1
。				
子	<i>zi</i>	zoon	hier: wijsgeer	39:0
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
:				
汝	<i>ru</i>	jij		85:3
安	<i>an</i>	hoe		40:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
魚	<i>yu</i>	vis		195:0
樂	<i>le</i>	blij		75 :11
,				
云	<i>yun</i>	zeggen		7:2
者	<i>zhe</i>		云者 <i>yun zhe</i> : zeggende	125:4
,				
既	<i>ji</i>	reeds, gereed		71:7
已	<i>yi</i>	reeds		49:0
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
吾	<i>wu</i>	ik, mijn		30:4
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
而	<i>er</i>	en		126:0
問	<i>wen</i>	vragen		30:8
我	<i>wo</i>	ik		62:3
,				
我	<i>wo</i>	ik		62:3
知	<i>zhi</i>	weten		111:3
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8	4:2
濠	<i>hao</i>	Hao	rivier in de provincie Anhui	85:14
上	<i>shang</i>	boven		1:2
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
。				

Brontekst: 汪榕培 R.P. Wang e.a., vert./ed., 庄子 *Zhuang Zi* (Changsha 1997) 44-46, 334.

Lees verder: K. Schipper, vert., *Zhuang Zi. De volledige geschriften* (Amsterdam 2007), vooral de inleiding. *Zhuangzi* is de oudste tekst waarin het Chinese woord voor 'vlinder' (蝴蝶 *hudie*) voorkomt. Dit bewijst dat niet alle klassiek Chinese woorden éénlettergrepig waren, zoals vroeger wel werd beweerd (J. DeFrancis, *The Chinese Language. Fact and Fantasy* (Honolulu 1984) 180-182). Taalkundig bijzonder zijn ook bijwoorden zoals 栩栩 (*ran*) *xuxu(ran)* en 蘧蘧 (*ran*) *ququ(ran)*. De tekens 栩 *xu* (eik) en 蘧 (*qu*) (een bloem) hebben niets met de betekenis ('vrij en blij') te maken en zijn er kennelijk maar zo'n beetje bijgezocht.

8. Verzamelingen 集

Inleiding: de vierde 'schatkamer' bevat onder meer de verzamelde werken van dichters uit de achtste en negende eeuw: de 'gouden eeuw' van de klassieke Chinese poëzie. De oudste poëzie is in hoofdstuk 5 al aan u voorgesteld. In hoofdstuk 14 maakt u nog kennis met de zevende-eeuwse hofdichter Song Zhiwen 宋之問 (gest. 713). Hier vindt u twee gedichten uit de 'gouden eeuw': een vijfvoetig kwatrijn van Li Bai 李白 (701-762) en een vrij vers van Bai Juyi 白居易 (772-847). Het thema van beide gedichten is: heimwee. In beide zijn ook mooie voorbeelden van parallelle versregels te vinden: 'het hoofd heffen' en 'het hoofd neigen' bij Li, de 'vuurrode bloemen' en het 'blauwgroene water' bij Bai.

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
李	<i>li</i>	pruim	hier: de familienaam Li	75:3
白	<i>bai</i>	wit	hier: de jongensnaam Bai	106:0
靜	<i>jìng</i>	rust, stil		174:8
夜	<i>yè</i>	nacht		36:5
思	<i>sī</i>	denken		61:5
床	<i>chuáng</i>	bed		53:4
前	<i>qián</i>	voor		18:7
明	<i>míng</i>	helder	ook: begrijpen	72:4
月	<i>yuè</i>	maan(d)		74:0
光	<i>guāng</i>	schijn		10:4
亦	<i>yì</i>	ook		8:4
是	<i>shì</i>	is, dit		72:5
地	<i>dì</i>	oord	algemeen: de aarde	32:3
上	<i>shàng</i>	boven		1:2
霜	<i>shuāng</i>	ijzel	上霜 <i>shàng shuāng</i> : het ijzelt	173:9
舉	<i>jǔ</i>	heffen		134:10
頭	<i>tóu</i>	hoofd		181:7
望	<i>wàng</i>	kijken		74:7
明	<i>míng</i>	helder	ook: begrijpen	72:4
月	<i>yuè</i>	maan(d)		74:0
低	<i>dī</i>	laag; nijgen		9:5
頭	<i>tóu</i>	hoofd		181:7
思	<i>sī</i>	denken		61:5
故	<i>gù</i>	vandaar		66:5
鄉	<i>xiāng</i>	streek	故鄉 <i>gù xiāng</i> : geboortestreek	163:10
白	<i>bai</i>	wit	hier: de familienaam Bai	106:0

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
居	<i>ju</i>	wonen		44:5
易	<i>yi</i>	afwiseling	Juyi, hier: een jongensnaam	72:4
憶	<i>yi</i>	herinneren		61:13
江	<i>jiang</i>	rivier		85:3
南	<i>nan</i>	zuid	Jiangnan: de Yangtse-delta	24:7
江	<i>jiang</i>	rivier		85:3
南	<i>nan</i>	zuid	Jiangnan: de Yangtse-delta	24:7
好	<i>hao</i>	goed		38:3
風	<i>feng</i>	wind		182:0
景	<i>jing</i>	uitzicht	風景 <i>feng jing</i> : het landschap	72:8
舊	<i>jiu</i>	oud		134:12
曾	<i>ceng</i>	verleden		73:8
諳	<i>an</i>	herinneren	ook: uit het hoofd kennen	149:9
日	<i>ri</i>	zon		72:0
出	<i>chu</i>	uitkomen		17 :3
江	<i>jiang</i>	rivier	hier: de Yangtse	85:3
花	<i>hua</i>	bloem		140:4
紅	<i>hong</i>	rood		120:3
勝	<i>sheng</i>	gelijk		19:10
火	<i>huo</i>	vuur		86:0
春	<i>chun</i>	voorjaar		72:5
來	<i>lai</i>	komen		9:6
江	<i>jiang</i>	rivier	hier: de Yangtse	85:3
水	<i>shui</i>	water		85:0
綠	<i>lyu</i>	groen		120:8
如	<i>ru</i>	als		38:3
藍	<i>lan</i>	blauw		140:14
能	<i>neng</i>	kunnen		130:6
不	<i>bu</i>	niet		1:3
憶	<i>yi</i>	herinneren	hier: heimwee hebben naar	61:13
江	<i>jiang</i>	rivier		85:3
南	<i>nan</i>	zuid	Jiangnan: de Yangtse-delta	24:7

Brontekst: K. Kuiken, *De bladstille schemer doorschouwen. Zesendertig Chinese en uitbeemse gedichten* 透着寂靜的朦朧 – 洋唐詩三十六首(Haren 1996) 8-9, 13.

9. Chinese godsdiensten 三教

Hierna volgen nog zes Chinese religieuze teksten, waarvan de jongste omstreeks 800 is ontstaan. Officieel telde het religieuze landschap in China toen drie 'doctrines' (三教):

1. 儒教 *ru jiao*, de rituelen, normen en waarden van de heersende geletterde klasse;
2. 佛教 *fo jiao*, de uit India ingevoerde leer van de Boeddha;
3. 道教 *dao jiao*, de verzamelde inheemse schrifttradities van daoïstische priesters.

Moderne godsdiensthistorici zien in deze 'drie doctrines' (*san jiao*) eerder drie toppen van een ijsberg van religieuze praktijken, waarvan een groot deel zich aan het oog van de officiële waarnemers onttrok. Van de uit de Chinese detectiveromans van Robert van Gulik beroemd geworden 'rechter Tie' (狄仁杰 Di Renjie, ca. 700) is bekend dat hij zich als plaatselijk magistraat en later als premier fel tegen plaatselijk 'bijgeloof' keerde. Ook in de Chinese Volksrepubliek overheerst een 'politiek correcte' kijk op godsdienst en religie. In China worden tegenwoordig vijf godsdiensten officieel erkend en onder strikt staats-toezicht beoefend: daoïsme, boeddhisme, islam, (protestants) christendom en (Chinees) katholicisme. Tegen 'wilde' nieuwe bewegingen zoals 法論功 *fa lun gong*, maar ook tegen het vanuit Rome geleide katholicisme, wordt streng en dikwijls meedogenloos opgetreden.

In beide rijtjes ontbreekt het 'confucianisme' en de in China vanouds verbreide voorouderverering. De grote sinoloog J.J.L. Duyvendak schreef het al: 'Het "Confucianisme" is een staatseredienst, uitgeoefend door [de] Keizer en zijn ambtenaren[.] Tevens behoort hiertoe de verering der overleden voorouders[.] "Confucianisme" is hiervan een zeer gebrekkige aanduiding omdat deze godsdienst volstrekt niet door Confucius is gesticht.' (in: G. van der Leeuw e.a., *De godsdiensten der wereld I* (Amsterdam 1940) 422-423). De voorouderverering dateert, zoals we nog zullen zien, van ver voor de 'klassieke' periode waarin Confucius leefde. Wel staat vast dat Confucius, die een vorstenspiegel in de vorm van ethisch-wijsgerige tweegesprekken (論語 *lun yu*) heeft nagelaten, op den duur door de heersende ambtenarenklasse zelf als een soort 'geestelijke voorvader' is vereerd. U vindt in het hoofdstuk 'Wijzgeren' van deze syllabus twee bekende fragmenten uit de *lun yu*.

In plaats van drie of vijf erkende religieuze tradities gaan we in het vervolg van deze bloemlezing uit van zes religieuze genres (六門 *liu men*): orakels, sjamaans ritueel, daoïstische mystiek en drie boeddhistische genres: liturgie, religieuze lekenpoëzie en hagiografie. De twee eerstgenoemde genres ontstonden binnen de voorkeizerlijke hof- of staatsreligie.

Lees verder: de voortreffelijke bloemlezing van Donald Lopez (ed.), *Religions of China in Practice* (Princeton 1996) onderscheidt in het religieuze landschap van China vijf tradities: boeddhisme, daoïsme, volksreligie, 'minderheidsreligies' (de religies van niet-Chinese volken in China zoals Oeigoeren (Chinese Turken), Mongolen en Tibetanen) en de historische staatsreligie (tot de omwenteling van 1911, toen de hele keizerscultus met het keizerschap zelf verdween). Lopez stelt dat deze tradities elkaar niet uitsluiten, maar dat ze elkaar overlappen en op elkaar inwerken – en soms botsen. Daarom is Lopez' boek niet ingedeeld volgens tradities maar in antropologisch getinte thema's zoals 'de onzichtbare wereld', 'ritueel van de zichtbare en onzichtbare wereld' en 'gedrag in deze wereld'.

10. Staatseredienst: orakelbot 甲骨文

Inleiding: Deze tekst is, met zes soortgelijke inscripties uit de late Shangtijd, in Midden-China gevonden op een dierenbot. De Shang 商 zijn het oudste bekende historische vorstehuis (geen keizershuis!) in China. Het 'orakelbotschrift' (甲骨文 *jia gu wen*) is volledig herkenbaar en leesbaar als een Chinees karakterschrift. De laatste Shangvorsten heersten omtrent 1050 voor Christus. Uit duizenden schouderbladen en schildpadschilden met orakelteksten die uit de Shangtijd bewaard zijn, weten we dat de Shangvorsten meenden dat hun dode voorouders in contact stonden met de oppergod Di 帝. Deze min of meer vergoddijkte voorouders (先公 *xian gong*) werden bijvoorbeeld als volgt vereerd:

Zullen we tot Wang Hai bidden om een goede oogst?
Offeren we een jachthond, een schaap, een varken?
Verbranden we drie schapen en drie varkens?
Slachten we negen ossen en drie biggen,
En drie mensen uit Qiang?

(naar Lopez (ed.), *China* 49)

Vermoedelijk was het de bedoeling dat deze Wang Hai 王亥 als middelaar een goed woordje bij Di deed. Een beroemde Shang-orakeltekst gaat over de zwangerschap van vrouw Hao 婦好, de echtgenote van de Shangvorst Wuding 武丁. Het orakel gaf precies aan wanneer zij het best kon bevallen: 'ongelukkigerwijs kreeg zij een dochter' (不佳生女 *bu jia sheng nyu*). Vrouw Hao werd wereldnieuws in 1976, toen haar graf bij Anyang 安陽 in Henan 河南 werd teruggevonden (afbeelding in M. Loewe en E.L. Shaughnessy (red.), *The Cambridge History of Ancient China*, 194-202 (haar graf) en 244 (deze orakeltekst)).

De Shang hadden een eigenaardige kalender. Ze verdeelden het jaar in zes perioden van zestig dagen: zes weken van elk tien dagen. De dagen en weken werden genoemd naar gestorven Shangvorsten, dat wil zeggen: ze droegen de rituele namen die deze voorouders postuum kregen toebedeeld. Zo blijkt ook de 'staatseredienst' van de Shang, die we uit de eerste hand voornamelijk kennen uit deze teksten over hun orakelpraktijken, vanaf het eerste begin inderdaad nauw verweven met de verering van de voorouders.

Er is wel verondersteld dat de Shangvorsten als een soort aristocratische sjamanen optraden. De doorgaans uiterst nuchtere teksten op de orakelbotten en -schilden geven daartoe volgens de meeste experts echter geen aanleiding. Dat geldt ook voor de eenvoudige, afgemeten orakeltekst (een protohistorische 'tweet') die u hier wordt aangeboden:

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
癸	<i>gui</i>	tiende dag		105
丑	<i>chou</i>	vijfde week		1
王	<i>wang</i>	vorst	het teken stelt een orakelbarst voor	96
卜	<i>bu</i>	voorspellen	een barst in een orakelbot duiden	25
貞	<i>zhen</i>	getuigen	ooggetuige zijn van een orakelproef	154

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
旬	<i>xun</i>	week		72
亡	<i>wang</i>	geen		8
禍	<i>huo</i>	ongeluk		113
王	<i>wang</i>	vorst	het teken stelt een orakelbarst voor	96
固	<i>gu</i>	vaststellen		31
曰	<i>yue</i>	zeggen		73
吉	<i>ji</i>	geluk		30

Brontekst: M. Loewe en E.L. Shaughnessy (ed.), *The Cambridge History of Ancient China. From the Origins of Civilization to 221 B.C.* (Cambridge 1999) 246 (甲骨文合集 nr.39393).

11. Sjamanisme: de dans van de feniks 薩滿

Inleiding: Waren de Shangvorsten dus geen sjamanen, vormen van sjamanisme zijn wel uit verschillende teksten uit de voorkeizertijd (tot 221 BCE) bekend. In Zuid-China ontstond omstreeks het begin van onze jaartelling een bloemlezing gedichten, de zogeheten 楚辭 *chu ci* (*Zangen van Chu*), waarvan de oudste, 離騷 *li sao* ('Smartelijk afscheid') in geuren en kleuren een sjamaanse geestesvlucht beschrijft (nogal nuchter vertaald in W. Idema, *Spiegel van de klassieke Chinese poëzie* (Amsterdam 1991), 78-88). Een verwijzing naar sjamanisme in een voorkeizerlijk hofritueel staat in de 尚書 *shang shu*, een verzameling quasi-historische teksten die eveneens in de late oudheid is samengesteld. Hij genoot binnen de 儒教 *ru jiao*-traditie canonieke status (W. Idema en L. Haft, *Chinese Letterkunde* (Amsterdam 1996) 68). In deze passage maakt een als feniks (鳳 *feng*) gemaskerde danser zijn opwachting nadat hij door steeds herhaalde rituele fluitmuziek in trance is geraakt:

De *feng* (doorgaans vertaald als 'feniks', zonder de specifiek westerse connotaties van de term) is een fabeldier dat traditioneel wordt verbeeld als een bonte kruising tussen een pauw en een fazant[.] De *feng* op de bronzen offervaten is te begrijpen in de context van het offer waarvoor deze vaten worden gebruikt[.] Het vogelmotief op de vroege vaten staat voor de *feng* die de vooroudergeesten voorstelt, wanneer ze neerdalen [en] de offergaven drinken die hen in de vaten worden aangeboden.

(naar J. Paper, *The Spirits are Drunk* (Albany 1995) 97)

Deze passage is vooral vermaard omdat het feniksthema voorkomt in de beroemde Chinese roman *Rodekamerdroom* (紅樓夢 *hong lou meng*) van Cao Xueqin 曹雪芹 (1715-1764):

'Wanneer we een opschrift van vier tekens willen[.]
stel ik voor: "Waar de feniks neerstrijkt".'

(naar H.Y. Yang en G. Yang (vert.), *A Dream of Red Mansions*: I (Peking 1978) 232).

De feniks die hier verschijnt, is overigens een 'zij': een keizerlijke concubine die de jaarwisseling in haar ouderlijk huis mocht doorbrengen. Voor haar deftige logeerverblijf

werd een passend motto bedacht. In de keizertijd maakte de 'heidense' fenikshaan plaats voor een fenikshen die een keizerlijke bedgenote voorstelde. De keizer werd in dezelfde symbolische context voorgesteld als draak. Het woord 'fenikshen' (鳳 *huang*) werd daarbij opgevat als een woordspeling op het woord 皇 *huang* in de titel van de keizer. Zo werd een oud sjamaans thema gerecycled tot een politiek correct zinnebeeld in dienst van de keizerscultus. De godsdienstantropoloog Jordan Paper heeft zich afgevraagd of deze ontwikkeling van een sjamaans naar een literair motief via het tussenstadium van een mystieke traditie kan zijn verlopen. Papers theorie heeft raakvlakken met die van Fraser in diens befaamde *The Golden Bough*. In Papers visie raakten sjamanen aan de hoven van het voorkeizerlijke China zonder werk toen de nieuwe keizerscultus tot een keizerlijke rol als 'hogepriester' leidde – dus een gedeeltelijke terugkeer naar de toestand bij de Shang.

Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
簫	<i>xiao</i>	panfluit		118:12
韶	<i>shao</i>	Shao	(de muziek van) koning Shao	180:5
九	<i>jiu</i>	9	hier: talloos	5:1
成	<i>cheng</i>	keer		62:3
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
鳳	<i>feng</i>	feniks	hier: een als feniks verklede danser	196:3
來	<i>lai</i>	komen		9:6
儀	<i>yi</i>	ceremonie		9:13

Brontekst: B. Karlgren (ed. en vert.), 'The Book of Documents', *Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities* 22 (1950) 12-13.

12. Mystiek: de weg 道教

Inleiding: In 1973 ontdekten Chinese archeologen bij Mawangdui 馬王堆 in Hunan 湖南 in een graf uit de vroege keizertijd twee handschriften van de beroemde verzameling spreuken die wordt toegeschreven aan de 'oude meester' (老子 *lao zi*) van de daoïstische traditie. Hij zou een tijdgenoot van Confucius zijn. Sommige spreuken zijn duidelijk mystiek gekleurd, andere laten zich lezen als een vorstenspiegel. Het eerste thema wordt aangeduid als 道 *dao* ('weg', het tweede als 德 *de* (*virtus* of deugd). De hele tekst (經 *jing*) heet daarom 道德經 *dao de jing* of 德道經 *de dao jing*. De Mawangdui-handschriften zijn de oudste thans bekende *lao zi*-teksten. Tekst A is al voor 206 v. Chr. geschreven, tekst B omstreeks 200 v. Chr. Het Chinees is ritmischer en grammaticaler dan in de latere versies.

Deze min of meer hermetische tekst is in de achtste eeuw opgenomen in de officiële daoïstische canon 道藏, maar daarmee is hij allerminst te beschouwen als een soort 'daoïstisch evangelie'. De spreuken hangen als los zand aan elkaar en spreken elkaar soms tegen. Het hier aangehaalde gedicht over de 'weg' is echter samenhangend opgebouwd. We zien hier dezelfde voorkeur voor ritmische 'vierkwartsmaten' als in onze voorgaande Chinese teksten. Dit ijzeren metrum is grotendeels verloren gegaan in de latere versies.

Vers: Tekens:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
7.1.1 道	<i>dao</i>	weg	als werkwoord ook: spreken	162:9
可	<i>ke</i>	mogelijk		30:2
道	<i>dao</i>	weg	als werkwoord ook: spreken	162
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
非	<i>fei</i>	niet		175:0
恒	<i>heng</i>	steevast		61:6
道	<i>dao</i>	weg	als werkwoord ook: spreken	162:9
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
7.1.2 名	<i>ming</i>	naam, heten		30:3
可	<i>ke</i>	mogelijk		30:2
名	<i>ming</i>	naam, heten		30:3
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
非	<i>fei</i>	niet		175:0
恒	<i>heng</i>	steevast		61:6
名	<i>ming</i>	naam, heten		30:3
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
7.1.3 无	<i>wu</i>	zonder		71:0
名	<i>ming</i>	naam, heten		30:3
萬	<i>wan</i>	10.000	lees: alle verschillende	140:9
物	<i>wu</i>	ding	hier ook: 'levende wezens'	93:4
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
始	<i>shi</i>	begin	(bevat rechts het teken 'embryo' 台)	38:5
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
7.1.4 有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
名	<i>ming</i>	naam, heten		30:3
萬	<i>wan</i>	10.000	lees: alle verschillende	140:9
物	<i>wu</i>	ding	hier ook: 'levende wezens'	93:4
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
母	<i>mu</i>	moeder		80:1
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
7.1.5 故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
恒	<i>heng</i>	steevast		61:6
无	<i>wu</i>	zonder		71:0
欲	<i>yu</i>	wens	ook: verlangen, begeerte	76:7

Vers: Tekens:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
以	<i>yi</i>	met, vanwege		9:3
觀	<i>guan</i>	zien	in het daoïsme ook: tempel	147:18
其	<i>qi</i>	diens		12:6
眇	<i>miao</i>	scheel	(lees: 妙 <i>miao</i> = subtiel?)	109:4
7.1.6. 恒	<i>heng</i>	steevast		61:6
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
欲	<i>yu</i>	wens	ook: verlangen, begeerte	76:7
也	<i>ye</i>	ook	geeft einde zin aan	5:2
以	<i>yi</i>	met, vanwege		9:3
觀	<i>guan</i>	zien	in het daoïsme ook: tempel	147:18
其	<i>qi</i>	diens		12:6
所	<i>suo</i>	hetgeen, plaats		63:4
7.1.7. 两	<i>liang</i>	beide		11:6
者	<i>zhe</i>	geeft aan dat 两 <i>liang</i> hier onderwerp is		125:4
同	<i>tong</i>	zelfde		30:3
出	<i>chu</i>	uitkomen		17:3
7.1.8. 異	<i>yi</i>	anders		102:7
名	<i>ming</i>	naam, heten		30:3
同	<i>tong</i>	zelfde		30:3
胃	<i>wei</i>	maag	(steno voor 謂 <i>wei</i> = noemen)	130:5
7.1.9. 玄	<i>xuan</i>	duister	in de zin van mysterieus, occult	95:0
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
又	<i>you</i>	nog meer		29:0
玄	<i>xuan</i>	duister	in de zin van mysterieus, occult	95:0
7.1.10 眾	<i>zhong</i>	alle		143:6
眇	<i>miao</i>	scheel	(lees: 妙 <i>miao</i> = subtiel?)	109:4
之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
門	<i>men</i>	poort		169:0

Brontekst: R.G. Henricks en B.J. Mansvelt Beck (vert.), *Lao-tzu Te-tao Ching* (Utrecht 1991) 220-221. **Lees ook:** K. Schipper, *Tao. De levende religie van China* (Amsterdam 1988).

13. Boeddhistisch liturgie: de *Hartsoetra* 心經

Inleiding: De zogeheten transcendentale wijsheidsteksten (*prajnaparamitasutra*'s) vormen een belangrijk deel van de canon van het 'grote curriculum' (*mahayana*), waartoe de meeste boeddhisten in Bhutan, China, Japan, Korea, Mongolië, Nepal, Taiwan en Tibet zichzelf rekenen. In de boeddhistische erediensten die volgens een vaste dagorde in ieder klooster worden gehouden, heeft het opzeggen van deze teksten een even centrale plaats als de schriftlezing in de christelijke liturgie. De zogeheten *Hartsoetra* (心經 *xin jing*) verdient hier bijzondere aandacht. Het Sanskrietwoord 'soetra' verwijst in het boeddhisme naar een overgeleverde preek van de Boeddha zelf, maar in de *mahayana*-canon zijn ook tientallen apokriefen opgenomen. De *Hartsoetra* is de meest apokriefe van allemaal. Vroeger werd aangenomen dat hij vanuit het Sanskriet in het Chinees was vertaald. De sinoboeddholoog Jan Nattier heeft echter beredeneerd dat de tekst in China zelf is ontstaan als samenvatting van de kern (het 'hart') van een handvol 'echte' *prajnaparamitasutra*'s die wel uit India komen. Deze samenvatting werd zo populair dat hij ook in het Sanskriet is vertaald – ofwel met een omweg terugvertaald.

De *Hartsoetra* heeft alle kenmerken van een *mahayana*-tekst. De hoofdpersoon is de *bodhisattva* Guanzizai, in het Sanskriet: Avalokita, een boeddhistische heiland die de gelofte heeft afgelegd om alle levende wezens te verlossen. Verderop is sprake van drie generaties boeddha's, dat wil zeggen: volledig verlichte wezens. Dit is typisch *mahayana*. De oudere richting in het boeddhisme kent slechts één enkele boeddha, die omstreeks 445 v. Chr. verlicht werd. Het hart van de *Hartsoetra* is een lofzang op de leegte (空 *kong*), het centrale leerbegrip van het *mahayana*. Verder hecht het *mahayana*, en dan vooral in China, er zoals gezegd sterk aan dat alle levende wezens verlost kunnen worden. Voor theoretisch ongeschoolde leken bevat de *Hartsoetra* daarom een spreuk die de kortste weg naar verlossing wijst: *Gate, gate, paragate, parasamgate*: ga, ga door, ga voor de verlossing! Het klassiek Chinees van deze soetra bevat nogal wat leenwoorden uit het Sanskriet, bijvoorbeeld *prajnaparamita*. De moderne Chinese transcriptie *ban nuo bo luo mi duo* (般若波羅蜜多) doet tamelijk bizar aan, maar dat komt omdat de uitspraak van de gebruikte Chinese karakters sinds het ontstaan van de *Hartsoetra* nogal is veranderd. De gereconstrueerde vroegmiddeleeuwse uitspraak luidt volgens Pulleyblank (in het meer genoemde *Lexicon*): *pajn ngiak pa la mjit ta*. Dat lijkt toch weer iets meer op *prajnaparamita*. Het valt niet altijd mee om Indo-Europese klanken in Chinese lettergrepen om te zetten. Zo schrijven Chinezen tegenwoordig bijvoorbeeld Amsterdam als 阿姆斯特丹 *a mu si te dan* en Groningen als 格羅寧根 *ge luo ning gen*. De *Hartsoetra* is in twee versies overgeleverd. Hieronder volgt de kortste van de twee, die traditioneel in 58 verzen wordt verdeeld.

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
8.1. 般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
若	<i>nuo</i>	<i>na</i>		140:5
波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
心	<i>xin</i>	<i>bridaya</i>	Sanskriet: 'hart'	61:0

Vers:	Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
	經	<i>jing</i>	<i>sutra</i>	Sanskriet: 'gezegde' of 'preek'	120:7
8.2.	觀	<i>guan</i>	zien		147:18
	自	<i>zi</i>	vanuit, zelf		132:0
	在	<i>zai</i>	aanwezig	<i>Guanzizai</i> , Sanskriet: Avalokita	32:3
	菩	<i>pu</i>	<i>bo(dhi)</i>	Sanskriet <i>bodhi</i> : ontwaken	140:8
	薩	<i>sa</i>	<i>sat(tva)</i>	Sanskriet <i>sattva</i> : wezen	140:14
8.3.	行	<i>xing</i>	doen, bedrijven		144:0
	深	<i>shen</i>	diep		85:8
	般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
	若	<i>nuo</i>	<i>na</i>		140:5
	波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
	羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
	蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8
	多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
	時	<i>shi</i>	tijd	zie 2.3.1	72:6
8.4.	照	<i>zhao</i>	(ver)schijnen		86:9
	見	<i>jian</i>	zien		147:0
	五	<i>wu</i>	5		7:2
	蘊	<i>yun</i>	<i>skandha</i>	verzameling cognitieve indrukken	140:13
	皆	<i>jie</i>	alles		106:4
	空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3
8.5.	度	<i>du</i>	graad, maal	steno voor 渡 <i>du</i> oversteken	53:6
	一	<i>yi</i>	1		1:0
	切	<i>qie</i>	alles		18:2
	苦	<i>ku</i>	<i>dukkha</i>	lijden; Chinees lett.: 'bitter'	140:5
	惡	<i>e</i>	benard		27:2
8.6.	舍	<i>she</i>	<i>sa</i>		135:2
	利	<i>li</i>	<i>ri</i>		18:5
	子	<i>zi</i>	<i>putra</i>	zoon	39:0
8.7.	色	<i>se</i>	<i>rupa</i>	vorm, stof (Chinees lett.: kleur)	139:0
	不	<i>bu</i>	niet		1:3
	異	<i>yi</i>	anders		102:7
	空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3
8.8.	空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3

Vers: Tekens:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
不	<i>bu</i>	niet		1:3
異	<i>yi</i>	anders		102:7
色	<i>se</i>	<i>rupa</i>	vorm, stof (Chinees lett.: kleur)	139:0
8.9. 色	<i>se</i>	<i>rupa</i>	vorm, stof (Chinees lett.: kleur)	139:0
即	<i>ji</i>	reeds		26:7
是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3
8.10. 空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3
即	<i>ji</i>	reeds		26:7
是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
色	<i>se</i>	<i>rupa</i>	vorm, stof (Chinees lett.: kleur)	139:0
8.11. 受	<i>shou</i>	<i>vedana</i>	voelen	29:6
想	<i>xiang</i>	<i>samjna</i>	denken	61:9
行	<i>xing</i>	<i>samskara</i>	doen, bedrijven	144:0
識	<i>shi</i>	<i>vijnana</i>	kennen	149:12
8.12. 亦	<i>yi</i>	ook		8:4
复	<i>fu</i>	weer		60:9
如	<i>ru</i>	als		38:3
是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
8.13. 舍	<i>she</i>	<i>sa</i>		135:2
利	<i>li</i>	<i>ri</i>		18:5
子	<i>zi</i>	<i>putra</i>	zoon	39:0
8.14. 是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
諸	<i>zhu</i>	iedere		149:9
法	<i>fa</i>	<i>dharmā</i>	paradigma, normen, fenomenen	85:5
空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3
相	<i>xiang</i>	<i>lakshana</i>	kenmerk	109:4
8.15. 不	<i>bu</i>	niet		1:3
生	<i>sheng</i>	baren		100:0
不	<i>bu</i>	niet		1:3
灭	<i>mie</i>	uitdoven	in het boeddhisme ook : overlijden	85:10
8.16. 不	<i>bu</i>	niet		1:3
垢	<i>gou</i>	<i>mala</i>	vuil	32:6

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
不 淨	<i>bu</i> <i>jing</i>	niet <i>vimala</i> rein	1:3 85:8
8.17. 不 增 不 減	<i>bu</i> <i>zeng</i> <i>bu</i> <i>jian</i>	niet (ver)meer(deren) niet (ver)minder(en)	1:3 32:12 1:3 85:9
8.18. 是 故 空 中 無 色	<i>shi</i> <i>gu</i> <i>kong</i> <i>zhong</i> <i>wu</i> <i>se</i>	is, dit vandaar <i>sunyata</i> 'leegte' als non-substantie middenin zie 2.5.1. zonder <i>rupa</i> vorm, stof (Chinees lett.: kleur)	72:5 66:5 116:3 2:3 86:8 139:0
8.19. 無 受 想 行 識	<i>wu</i> <i>shou</i> <i>xiang</i> <i>xing</i> <i>shi</i>	zonder <i>vedana</i> voelen <i>samjna</i> denken <i>samskara</i> doen, bedrijven <i>vijnana</i> kennen	86:8 29:6 61:9 144:0 149:12
8.20. 無 眼 耳 鼻 舌 身 意	<i>wu</i> <i>yan</i> <i>er</i> <i>bi</i> <i>she</i> <i>shen</i> <i>yi</i>	zonder oog oor neus tong lijf idee	86:8 109:6 128:0 209:0 135:0 158:0 61:9
8.21. 無 色 聲 香 味 觸 法	<i>wu</i> <i>se</i> <i>sheng</i> <i>xiang</i> <i>wei</i> <i>chu</i> <i>fa</i>	zonder <i>rupa</i> vorm, stof (Chinees lett.: kleur) klank geur, wierook smaak (aan)tast(en) <i>dharmā</i> paradigma, normen, fenomenen	86:8 139:0 128:11 186:0 30:5 148:13 85:5
8.22. 無 眼 界	<i>wu</i> <i>yan</i> <i>jie</i>	zonder oog <i>dbatu</i> wereld	86:8 109:6 102:4

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
8.23. 乃	<i>nai</i>	en zo voort	4:1
至	<i>zhi</i>	tot	133:0
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
意	<i>yi</i>	idee	61:9
識	<i>shi</i>	<i>vijnana</i> kennen	149:12
界	<i>jie</i>	<i>dbatu</i> wereld	102:4
8.24. 無	<i>wu</i>	zonder	86:8
無	<i>wu</i>	zonder Sanskriet <i>avidya</i> : onwetendheid	86:8
明	<i>ming</i>	<i>vidya</i>	72:4
8.25. 亦	<i>yi</i>	ook	8:4
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
明	<i>ming</i>	<i>vidya</i> begrijpen	72:4
盡	<i>jin</i>	uitputten hier: uiteindelijk	108:9
8.26. 乃	<i>nai</i>	en zo voort	4:1
至	<i>zhi</i>	tot	133:0
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
老	<i>lao</i>	oud	125:0
死	<i>si</i>	sterven	78:2
8.27. 亦	<i>yi</i>	ook	8:4
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
老	<i>lao</i>	oud	125:0
死	<i>si</i>	sterven	78:2
盡	<i>jin</i>	uitputten hier: uiteindelijk	108:9
8.28. 無	<i>wu</i>	zonder	86:8
苦	<i>ku</i>	<i>dukkha</i> het lijden; Chinees lett. 'bitter'	140:5
集	<i>ji</i>	verzamelen	172:4
減	<i>jian</i>	(ver)minder(en)	85:9
道	<i>dao</i>	weg als werkwoord ook: spreken	162:9
8.29. 無	<i>wu</i>	zonder	86:8
智	<i>zhi</i>	<i>jnana</i> gnosis (vergelijk 知 (<i>zhi</i>) weten)	72:8
亦	<i>yi</i>	ook	8:4
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
得	<i>de</i>	bereiken	60:12

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
8.30. 以	<i>yi</i>	met, vanwege		9:3
無	<i>wu</i>	zonder		86:8
所	<i>suo</i>	hetgeen, plaats		63:4
得	<i>de</i>	bereiken		60:12
故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
8.31. 菩	<i>pu</i>	<i>bo</i>	Sanskriet <i>bodhi</i> : ontwaken	140:8
提	<i>ti</i>	<i>dhi</i>		64:9
薩	<i>sa</i>	<i>sat</i>	Sanskriet <i>sattva</i> : een wezen	140:14
埤	<i>duo</i>	<i>ta</i>		32:8
8.32. 依	<i>yi</i>	steunen op		9:6
般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
若	<i>ruo</i>	<i>na</i>		140:5
波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
8.33. 故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
心	<i>xin</i>	<i>bridaya</i>	Sanskriet: 'hart'	61:0
無	<i>wu</i>	zonder		86:8
罣	<i>gua</i>	piekeren	het woordenboek geeft: 挂 <i>gua</i>	109:8
碍	<i>ai</i>	blokkeren		112:14
8.34. 無	<i>wu</i>	zonder		86:8
罣	<i>gua</i>	piekeren	het woordenboek geeft: 挂 <i>gua</i>	109:8
碍	<i>ai</i>	blokkeren		112:14
故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
8.35. 無	<i>wu</i>	zonder		86:8
有	<i>you</i>	hebben, er		74:2
空	<i>kong</i>	angst		61:6
怖	<i>bu</i>	vrees		61:5
8.36. 遠	<i>yuan</i>	ver		162:10
離	<i>li</i>	van	ook: vertrekken, verwijderen	172:11
一	<i>yi</i>	1		1:0
切	<i>qie</i>	alles		18:2
顛	<i>dian</i>	kruin	<i>dian dao meng</i> : nachtmerrie	181:10
倒	<i>dao</i>	omvallen		9:8

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
夢	<i>meng</i>	dromen		36:11
想	<i>xiang</i>	<i>samjna</i>	denken	61:9
8.37. 究 116:2	<i>jiu</i>	doordringen		
竟	<i>jing</i>	uiteindelijk		117:6
涅	<i>nie</i>	<i>nir</i>	<i>nirvana</i> : uitdoving (van het lijden)	85:7
槃	<i>pan</i>	<i>vana</i>		75:10
8.38. 三	<i>san</i>	3		1:2
世	<i>shi</i>	tijdperk	heden, verleden en toekomst	1:4
諸	<i>zhu</i>	iedere		149:9
佛	<i>fo</i>	<i>bud(dba)</i>	zie inleiding 3, hierboven	9:5
8.39. 依	<i>yi</i>	steunen op		9:6
般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
若	<i>ruo</i>	<i>na</i>		140:5
波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
8.40 故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
得	<i>de</i>	bereiken		60:12
阿	<i>a</i>	<i>a</i>	Sanskriet <i>anuttara</i> : uiterste	170:5
耨	<i>nou</i>	<i>nut</i>		127:10
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
三	<i>san</i>	<i>sam</i>	Sanskriet <i>samyaksama</i> : compleet	1:2
耶	<i>ye</i>	<i>yak</i>		128:3
三	<i>san</i>	<i>sam</i>		1:2
菩	<i>pu</i>	<i>bo(dhi)</i>	Sanskriet <i>bodhi</i> : ontwaken	140:8
提	<i>ti</i>	<i>dhi</i>		64:9
8.41. 故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
知	<i>zhi</i>	weten	(vergelijk 智 <i>zhi</i> = gnosis, wijsheid)	111:3
般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
若	<i>ruo</i>	<i>na</i>		140:5
波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8

Vers: Tekens:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
8.42. 是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
大	<i>da</i>	groot		37:0
神	<i>shen</i>	god, <i>numen</i>		113:5
咒	<i>z̄hou</i>	<i>mantra</i>	spreuk	30:5
是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
大	<i>da</i>	groot		37:0
明	<i>ming</i>	<i>vidya</i>	begrijpen	72:4
咒	<i>z̄hou</i>	<i>mantra</i>	spreuk	30:5
8.43. 是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
無	<i>wu</i>	zonder		86:8
上	<i>shang</i>	boven		1:2
咒	<i>z̄hou</i>	<i>mantra</i>	spreuk	30:5
是	<i>shi</i>	is, dit		72:5
無	<i>wu</i>	zonder	Sanskriet <i>asamasama</i> :	86:8
等	<i>deng</i>	<i>sama</i>	weerga-, ja weergaloos	118:6
等	<i>deng</i>	<i>sama</i>		118:6
咒	<i>z̄hou</i>	<i>mantra</i>	spreuk	30:5
8.44. 能	<i>neng</i>	kunnen		130:6
除	<i>chu</i>	uitdrijven		17:3
一	<i>yi</i>	1		1:0
切	<i>qie</i>	alles		18:2
苦	<i>ku</i>	<i>dukkha</i>	lijden; Chinees lett. 'bitter'	140:5
8.45. 真	<i>z̄hen</i>	waar		109:5
實	<i>shi</i>	echt		40:11
不	<i>bu</i>	niet		1:3
虛	<i>xu</i>	vals, voos		141:6
8.46. 故	<i>gu</i>	vandaar		66:5
說	<i>shuo</i>	zeg	ook: plezier	149:7
般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
若	<i>ruo</i>	<i>na</i>		140:5
波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3

Vers: Tekon:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
咒	<i>zhou</i>	<i>mantra</i>	spreuk	30:5
曰	<i>yue</i>	zeggen		73:0
8.47. 揭	<i>jie</i>	<i>ga</i>	Sanskriet <i>gate</i> : ga!	123:9
諦	<i>di</i>	<i>te</i>		149:9
揭	<i>jie</i>	<i>ga</i>		123:9
諦	<i>di</i>	<i>te</i>		149:9
8.48. 波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>paragate</i> : ga door!	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
揭	<i>jie</i>	<i>ga</i>		123:9
諦	<i>di</i>	<i>te</i>		149:9
8.49. 波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>parasamgate</i> :	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>	ga helemaal door!	122:14
僧	<i>seng</i>	<i>sam</i>		9:12
揭	<i>jie</i>	<i>ga</i>		123:9
諦	<i>di</i>	<i>te</i>		149:9
8.50. 菩	<i>pu</i>	<i>bo</i>	Sanskriet <i>bodhi</i> = ontwaken	140:8
提	<i>ti</i>	<i>dhi</i>		64:9
薩	<i>sa</i>	<i>sa</i>	Sanskriet <i>svaha</i> = (ongeveer) 'amen'	140:14
婆	<i>po</i>	<i>va</i>		38:8
訶	<i>he</i>	<i>ha</i>		30:5
8.51. 摩	<i>mo</i>	<i>ma</i>	Sanskriet <i>maha</i> = groot	64:11
訶	<i>he</i>	<i>ha</i>		149:5
般	<i>ban</i>	<i>praj</i>	Sanskriet <i>prajna</i> : wijsheid	137:4
若	<i>ruo</i>	<i>na</i>		140:5
波	<i>bo</i>	<i>pa</i>	Sanskriet <i>param</i> : voorbij, trans-	85:5
羅	<i>luo</i>	<i>ra</i>		122:14
蜜	<i>mi</i>	<i>mi</i>	Sanskriet <i>ita</i> : gegaan	142:8
多	<i>duo</i>	<i>ta</i>		36:3
心	<i>xin</i>	<i>bridaya</i>	Sanskriet: 'hart'	61:0
經	<i>jing</i>	<i>sutra</i>	Sanskriet: 'gezegde' of 'preek'	120:7

Brontekst: 禪門日誦 (*Dagorde van de zenschool*, Chengdu 1931) fol. 18-19.

Lees ook: de Engelse vertaling in E. Conze, *Buddhist Wisdom Books* (Hammersmith 1988) 99-130, en over de Chinese oorsprong J. Nattier, 'The Heart Sutra: A Chinese Apocryphal Text?', *Journal of the International Association of Buddhist Studies* 15 (1992) 153-223).

14. Lekenboeddhisme: een bezoek aan de Zesde Zenvader 禪詩

Inleiding: Wie 'zen' zegt, denkt aan Japan, maar de uitvinders van het zenboeddhisme waren Chinese monniken. Huineng 慧能 (kortweg: Neng 能, ovl. 713), de zesde en laatste 'zenvader', wordt in zijn klooster Nanhua 南華寺 aan de Caobeek 曹溪 bij Shaoguan 韶關 in Zuid-China vereerd. Slechts één tijdgenoot schreef over een ontmoeting met 'meditatieleraar Neng': de dichter Song Zhiwen 宋之問, die in 713 als balling in Zuid-China overleed. Zoals zoveel hovelingen was hij een 'gelegenheidsboeddhist': veel vrome beleefdheden, maar weinig diep inzicht. Hij bezocht Neng niet aan de Caobeek maar op de heilige berg Heng 衡山, duizend kilometer naar het noorden. Het gebied rondom Shaoguan en de Caobeek werd pas in 716 ontsloten. Daarna ontstond in Shaoguan een rijk boeddhistisch leven dat ook bedelmonniken van de berg Heng aantrok. Vermoedelijk hebben zij de cultus van hun leraar meegenomen. In onderstaand fragment toont Song zich een echte hofdichter die speelt met mooie woorden en gekunstelde zinsconstructies.

Vers:	Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
6.	吾	<i>wu</i>	ik, mijn		30:4
	師	<i>shi</i>	leermeester		50:7
	在	<i>zai</i>	aanwezig		32:3
	衡	<i>heng</i>	Heng	heilige berg in zuidelijk Hunan	144:10
	陽	<i>yang</i>	zonzijde	de stad Hengyang ligt ook in Hunan	170:9
	欣	<i>xin</i>	blij		76:4
	此	<i>ci</i>	dit		77:2
	得	<i>de</i>	bereiken		60:12
	躬	<i>gong</i>	persoonlijk		158:3
	詣	<i>yi</i>	bezoeken	plechtiger: audiëntie, bedevaart	149:6
7.	洗	<i>xi</i>	wassen		85:6
	慮	<i>lyu</i>	zorg		61:11
	賓	<i>bin</i>	gast		154:7
	空	<i>kong</i>	<i>sunyata</i>	'leegte' als non-substantie	116:3
	寂	<i>ji</i>	stilte		40:8
	香	<i>xiang</i>	geur, wierook		186:0
	焚	<i>fen</i>	branden		86:8
	結	<i>jie</i>	sluiten		120:6
	精	<i>jing</i>	rein		119:8
	誓	<i>shi</i>	eed, gelofte de (leken)gelofte van toevlucht?		149:7
8.	願	<i>yuan</i>	wensen		181:10
	以	<i>yi</i>	met, vanwege		9:3
	有	<i>you</i>	hebben, er		74:2

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
漏	<i>lou</i>	<i>asbrava</i> 'lekkend': ons stoffelijk lichaam	85:11
軀	<i>qu</i>	lijf	158:11
聿	<i>yu</i>	(tussenwerpsel)	129:0
薰	<i>xun</i>	geurig	140:14
無	<i>wu</i>	zonder	86:8
生	<i>sheng</i>	baren	100:0
惠	<i>hui</i>	gunst	61:8

Brontekst: 宋之問集卷(明本) Song Zhiwen, *Verzamelmiddel* (Ming-editie), fotografische herdruk in: 四部叢刊續編冊 *Sì bu cong kan xu bian ce* (Shanghai 1934) 1-020.

15. Hagiografie: zes wonderen 僧傳

Inleiding: Rndom de 'zesde zenvader' Huineng van Shaozhou 韶州惠能 (ovl. 713) bestaat een rijke hagiografische overlevering. Zijn bekendste *vita* heeft de vorm van een autobiografie en is de inleiding voor een reeks preken die hij zou hebben gegeven. Het oudste handschrift (van omstreeks 800) is door P. Yampolsky vertaald als *The Platform Scripture of the Sixth Patriarch* 六祖壇經 (New York 1967). Er is ook een *vita altera*, gedateerd in 803 en ontdekt in een boeddhistisch klooster bij Kyoto in Japan. De tekst is door de Japanse pelgrim Saicho (763-822) uit China gehaald. Bijzonder aan deze *vita altera* (in het Japans: *betsuden* 別傳) zijn de wonderverhalen aan het eind, die niet voor een middeleeuws Europees heiligenleven onderdoet. Net zoals in Europa zijn deze verhalen opgebouwd uit vaste onderwerpen ('*topoi*' of *dian gu* 典故) die als doel hebben de bijzondere reinheid en heiligheid van de held te bewijzen. Opvallend is het voorkomen van de 'geur van heiligheid' (Latijn: *odor sanctitatis*, in de Chinese tekst: 異香 *yi xiang*) in deze beide tradities.

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
六	<i>liu</i>	zes	12:2
祖	<i>zu</i>	voorouder	133:5
大	<i>da</i>	groot	37:0
師	<i>shi</i>	leermeester ook: leger, troepen	50:7
在	<i>zai</i>	aanwezig	32:3
日	<i>ri</i>	dag	72:0
及	<i>ji</i>	en	29:2
滅	<i>mie</i>	uitdoven in het boeddhisme: overlijden	85:10
度	<i>du</i>	graad, maal steno voor 渡 <i>du</i> oversteken	53:6
後	<i>hou</i>	na, achter	60:6
六	<i>liu</i>	zes	12:2
種	<i>zhong</i>	soort	115:9
霸	<i>ling</i>	heilig(heid)	173:16

Vers:	Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
	瑞	<i>ruì</i>	voorteken		96:9
	傳	<i>chuán</i>	overleveren		9:11
1.	。				
	大	<i>dà</i>	groot		37:0
	師	<i>shī</i>	leermeester ook: leger, troepen		
	50:7				
	在	<i>zài</i>	aanwezig		32:3
	日	<i>rì</i>	dag		72:0
	,				
	寺	<i>sì</i>	klooster		41:3
	側	<i>cè</i>	latrine		53:9
	有	<i>yǒu</i>	hebben, er		74:2
	瓦	<i>wǎ</i>	dakpan		8:0
	匠	<i>jiàng</i>	ambachtsman		22:4
	,				
	於	<i>yú</i>	bij		70:4
	水	<i>shuǐ</i>	water		85:0
	源	<i>yuán</i>	bron		85:10
	所	<i>suǒ</i>	hetgeen, plaats		63:4
	燒	<i>shāo</i>	stoven		86:12
	雞	<i>jī</i>	kip		172:10
	。				
	水	<i>shuǐ</i>	water		85:0
	被	<i>bei</i>	worden		145:5
	觸	<i>chù</i>	raken, aantasten		148:13
	穢	<i>huì</i>	vuil		115:13
	,				
	旬	<i>xún</i>	week	een week van tien dagen	72:2
	日	<i>rì</i>	dag		72:0
	不	<i>bù</i>	niet		1:3
	流	<i>liú</i>	stromen		85:6
	。				
	大	<i>dà</i>	groot		37:0
	師	<i>shī</i>	leermeester ook: leger, troepen		50:7
	處	<i>chù</i>	straffen		141:5
	分	<i>fēn</i>	uitdelen		18:2
	瓦	<i>wǎ</i>	dakpan		98:0
	匠	<i>jiàng</i>	ambachtsman		22:4
	,				
	令	<i>lìng</i>	bevelen		9:3

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
於	<i>yu</i>	bij	70:4
水	<i>shui</i>	water	85:0
所	<i>suo</i>	hetgeen, plaats	63:4
焚	<i>fen</i>	branden	86:8
香	<i>xiang</i>	geur, wierook	186:0
設	<i>she</i>	aanrichten	149:4
齋	<i>zhai</i>	vegetarisch	210:3
。			
稽	<i>ji</i>	onderzoeken	115:10
告	<i>gao</i>	aanklagen	30:4
纒	<i>cai</i>	nauwelijks	120:17
畢	<i>bi</i>	klaar	102:6
,			
水	<i>shui</i>	water	85:0
即	<i>ji</i>	reeds	26:7
通	<i>tong</i>	door	162:7
流	<i>liu</i>	stromen	85:6
。			
2. 又	<i>you</i>	nog meer	29:0
寺	<i>si</i>	klooster	41:3
內	<i>nei</i>	binnen	11:2
前	<i>qian</i>	voor	18:7
後	<i>hou</i>	na, achter	60:6
兩	<i>liang</i>	beide	11:6
度	<i>du</i>	graad, maal steno voor 渡 <i>du</i> oversteken	53:6
經	<i>jing</i>	passeren ook: kanonieke tekst, <i>sutra</i>	120:7
車	<i>che</i>	wagen	159:0
馬	<i>ma</i>	kar	187:0
。			
水	<i>shui</i>	water	85:0
被	<i>bei</i>	worden	145:5
觸	<i>chu</i>	raken, aantasten	148:13
污	<i>wu</i>	vuil	85:3
數	<i>shu</i>	tal(rijk)	66:11
日	<i>ri</i>	dag	72:0
枯	<i>ku</i>	droog	75:5
渴	<i>ke</i>	dorst	85:9
,			
車	<i>che</i>	kar	159:0

Vers:	Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
	退	<i>tui</i>	terugtrekken		162:6
	散	<i>san</i>	verspreiden		66:8
	後	<i>hou</i>	na, achter		60:6
	,				
	焚	<i>fen</i>	branden		86:8
	香	<i>xiang</i>	geur, wierook		186:0
	禮	<i>li</i>	ceremonie		113:13
	謝	<i>xie</i>	danken		149:10
	,				
	涓	<i>juan</i>	sijpelen		85:7
	涓	<i>juan</i>	sijpelen		85:7
	供	<i>gong</i>	aanbieden		9:6
	用	<i>yong</i>	gebruiken		101:0
	。				
3.	又	<i>you</i>	nog meer		29:0
	大	<i>da</i>	groot		37:0
	師	<i>shi</i>	leermeester ook: leger, troepen		50:7
	住	<i>zhu</i>	bewonen		9:5
	國	<i>guo</i>	keizershuis		31:8
	寧	<i>ning</i>	vrede		40:11
	寺	<i>si</i>	klooster		41:3
	,				
	及	<i>ji</i>	en		29:2
	新	<i>xin</i>	nieuw		69:9
	州	<i>zhou</i>	prefectuur		47:3
	國	<i>guo</i>	keizershuis		31:8
	恩	<i>en</i>	trouw		61:6
	寺	<i>si</i>	klooster		41:3
	。				
	至	<i>zhi</i>	tot		133:0
	今	<i>jin</i>	heden		9:2
	兩	<i>liang</i>	beide		11:6
	寺	<i>si</i>	klooster		41:3
	並	<i>bing</i>	beide		1:7
	無	<i>wu</i>	zonder		86:8
	鷓	<i>zhe</i>	patrijs	lees: 鷓鴣 <i>zhegu</i> , 'koekoek'	196:11
	雀	<i>que</i>	mus		172:3
	烏	<i>wu</i>	kraai		86:6
	鳶	<i>yuan</i>	wouw		196:3
	。				

Vers:	Teken:	Pinyin:	Vertaling:	Toelichting:	Lexicon:
4.	又	<i>you</i>	nog meer		29:0
	大	<i>da</i>	groot		37:0
	師	<i>shi</i>	leermeester ook: leger, troepen		50:7
	每	<i>mei</i>	elk		80:3
	年	<i>nian</i>	jaar		51:3
	八	<i>ba</i>	8		12:0
	月	<i>yue</i>	maan(d)		74:0
	三	<i>san</i>	3		1:2
	日	<i>ri</i>	dag		72:0
	遠	<i>yuan</i>	ver		162:10
	忌	<i>ji</i>	retraite	(de 'verste retraite': het overlijden)	61:3
	,				
	村	<i>cun</i>	dorp		75:3
	國	<i>guo</i>	ommeland		163:8
	士	<i>shi</i>	heer		33:0
	女	<i>nyu</i>	dame		38:0
	雲	<i>yun</i>	wolk		173:4
	集	<i>ji</i>	verzamelen		172:4
	,				
	在	<i>zai</i>	aanwezig		32:3
	寺	<i>si</i>	klooster		41:3
	營	<i>ying</i>	opzetten		86:13
	齋	<i>zhai</i>	vegetarisch		210:3
	。				
	齋	<i>zhai</i>	vegetarisch		210:3
	散	<i>san</i>	verspreiden		66:8
	,				
	眾	<i>zhong</i>	alle		143:6
	人	<i>ren</i>	mens		10:0
	皆	<i>jie</i>	alles		106:4
	於	<i>yu</i>	bij		70:4
	塔	<i>ta</i>	<i>stupa</i>	relikschrijn, in China: pagode	32:10
	所	<i>suo</i>	hetgeen, plaats		63:4
	禮	<i>li</i>	ceremonie		113:13
	別	<i>bie</i>	afscheid		
	。				
	需	<i>xu</i>	behoeven	<i>xuyu</i> : een ogenblikje	181:3
	與	<i>yu</i>	trekken		134:2
	之	<i>zhi</i>	ervan	zie 2.8.	4:2
	間	<i>jian</i>	tussen		169:4

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
微	<i>wei</i>	minuscuul	60:10
風	<i>feng</i>	wind	182:0
忽	<i>hu</i>	plotseling	61:4
起	<i>qi</i>	opstaan, opsteken	156:3
,			
異	<i>yi</i>	anders	102:7
香	<i>xiang</i>	geur, wierook	186:0
襲	<i>xi</i>	beroeren	145:16
人	<i>ren</i>	mens	10:0
。			
煙	<i>yan</i>	rook	86:9
雲	<i>yun</i>	wolk	173:4
覆	<i>fu</i>	bedekken	146:12
寺	<i>si</i>	klooster	41:3
,			
天	<i>tian</i>	hemel	37:1
降	<i>jiang</i>	vallen	170:6
大	<i>da</i>	groot	37:0
雨	<i>yu</i>	regen	173:0
,			
洗	<i>xi</i>	wassen	85:6
蕩	<i>dang</i>	spoelen	140:12
伽	<i>qie</i>	(<i>san</i>) <i>gha</i>	kloosterorde of -gemeenschap
藍	<i>lan</i>	<i>rama</i>	landerijen (van het klooster)
。			
寺	<i>si</i>	klooster	41:3
及	<i>ji</i>	en	29:2
村	<i>cun</i>	dorp	75:3
雨	<i>yu</i>	regen	173:0
即	<i>ji</i>	reeds	26:7
不	<i>bu</i>	niet	1:3
降	<i>jiang</i>	vallen	170:6
。			
5. 又	<i>you</i>	nog meer	29:0
大	<i>da</i>	groot	37:0
師	<i>shi</i>	leermeester ook: leger, troepen	50:7
滅	<i>mie</i>	uitdoven	in het boeddhisme ook : overlijden
後	<i>hou</i>	na, achter	60:6
,			
法	<i>fa</i>	<i>dharma</i>	paradigma, normen, boeddhistisch

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
衣	<i>yi</i>	rok	145:0
兩	<i>liang</i>	beide	11:6
度	<i>du</i>	graad, maal	53:6
被	<i>bei</i>	worden	145:5
人	<i>ren</i>	mens	10:0
偷	<i>tou</i>	stelen	9:9
將	<i>jiang</i>	nemen	41:8
,			
不	<i>bu</i>	niet	1:3
經	<i>jing</i>	passeren ook: kanonieke tekst, <i>sutra</i>	120:7
少	<i>shao</i>	weinig	42:1
時	<i>shi</i>	tijd zie 2.3.1	72:6
,			
尋	<i>xun</i>	zoeken	41:9
即	<i>ji</i>	reeds	26:7
送	<i>song</i>	brengen	162:6
來	<i>lai</i>	komen	9:6
。			
盜	<i>dao</i>	dief	108:7
者	<i>zhe</i>	geeft aan dat 盜 <i>dao</i> hier onderwerp is	125:4
去	<i>qu</i>	gaan	28:3
不	<i>bu</i>	niet	1:3
得	<i>de</i>	bereiken	60:12
。			
6. 又	<i>you</i>	nog meer	29:0
大	<i>da</i>	groot	37:0
師	<i>shi</i>	leermeester ook: leger, troepen	50:7
滅	<i>mie</i>	uitdoven in het boeddhisme ook : overlijden	85:10
後	<i>hou</i>	na, achter	60:6
,			
淨	<i>jing</i>	rein	119:8
靄	<i>ling</i>	heilig(heid)	173:16
常	<i>chang</i>	steeds	50:8
在	<i>zai</i>	aanwezig	32:3
,			
悅	<i>yue</i>	blij	61:7
悅	<i>yue</i>	blij	61:7
如	<i>ru</i>	als	38:3
賭	<i>du</i>	kijken	109:9
。			

Vers: Teken:	Pinyin:	Vertaling: Toelichting:	Lexicon:
龕	<i>kan</i>	relikschrijn	212:6
塔	<i>ta</i>	<i>stupa</i> relikschrijn, in China: pagode	32:10
中	<i>zhong</i>	middenin zie 2.5.1.	2:3
常	<i>chang</i>	steeds	50:8
有	<i>you</i>	hebben, er	74:2
異	<i>yi</i>	anders	102:7
香	<i>xiang</i>	geur, wierook	186:0
。			
或	<i>huo</i>	soms, of	62:4
入	<i>ru</i>	binnengaan	11:0
人	<i>ren</i>	mens	10:0
夢	<i>meng</i>	dromen	36:11
。			
前	<i>qian</i>	voor	18:7
後	<i>hou</i>	na, achter	60:6
祥	<i>xiang</i>	geluk	113:6
瑞	<i>rui</i>	voorteken	96:9
,			
其	<i>qi</i>	diens	12:6
數	<i>shu</i>	tal(rijk)	66:11
非	<i>fei</i>	niet	175:0
一	<i>yi</i>	1	1:0
,			
年	<i>nian</i>	jaar	51:3
月	<i>yue</i>	maan(d)	74:0
延	<i>yan</i>	uitstel	85:8
久	<i>jiu</i>	lange tijd	4:2
,			
書	<i>shu</i>	boek	73:6
記	<i>ji</i>	noteren	149:3
不	<i>bu</i>	niet	1:3
盡	<i>jin</i>	uitputten	108:9
。			

Brontekst: *Study of Huineng 慧能研究 by the Komazawa University Ch'an History Society* (Tokio 1978) 58-59. Aan deze moderne tekstuitgave is tevens onze interpunctie ontleend.

Lees ook: C.J. Kuiken, *The Other Neng. Topography and Hagiography of the Sixth Ancestor* (Haren 2002, <http://dissertations.nb.rug/FILES/faculties/theology/2002/c.j.kuiken>), Part 5.

Bijlage: radicalenlijst volgens Kangxi (1714) 部首

一	<i>yi</i>	1. één	丨	<i>gun</i>	2. verticaal	丶	<i>zhu</i>	3. punt
丿	<i>pie</i>	4. schrap	乙	<i>yi</i>	5. tweede	乚	<i>jue</i>	6. haak
二	<i>er</i>	7. twee	宀	<i>tou</i>	8. deksel	人	<i>ren</i>	9. mens
儿	<i>er</i>	10. zoon	入	<i>ru</i>	11. binnengaan	八	<i>ba</i>	12. acht
冂	<i>jiōng</i>	13. grens	冖	<i>mi</i>	14. bedekken	冫	<i>bing</i>	15. ijs
几	<i>ji</i>	16. tafeltje	凵	<i>qu</i>	17. vat	刀	<i>dao</i>	18. mes
力	<i>li</i>	19. kracht	勹	<i>bao</i>	20. omhullen	匕	<i>bi</i>	21. lepel
匚	<i>fang</i>	22/23 doos	十	<i>shi</i>	24. tien	卜	<i>bu</i>	25. orakel
卩	<i>jie</i>	26. zegel	厂	<i>han</i>	27. klif	厶	<i>si</i>	28. cocon
又	<i>you</i>	29. nog meer	口	<i>kou</i>	30. mond	凵	<i>wei</i>	31. omheining
土	<i>tu</i>	32. aarde	士	<i>shi</i>	33. jongeman	夕	<i>zhi</i>	34. lopen
夂	<i>sui</i>	35. slenteren	夕	<i>xi</i>	36. avond	大	<i>da</i>	37. groot
女	<i>nyu</i>	38. vrouw	子	<i>zi</i>	39. kind	宀	<i>mian</i>	40. dak
寸	<i>cun</i>	41. duim	小	<i>xiao</i>	42. klein	尢	<i>wang</i>	43. kreupel
尸	<i>shi</i>	44. lijk	中	<i>che</i>	45. scheut	山	<i>shan</i>	46. berg
川	<i>chuan</i>	47. stroom	工	<i>gong</i>	48. werk	己	<i>yi</i>	49. reeds
巾	<i>jin</i>	50. doek	干	<i>gan</i>	51. stam	幺	<i>yao</i>	52. ragfijn
广	<i>yan</i>	53. afdak	彡	<i>yin</i>	54. mars	升	<i>gong</i>	55. verenigen
弋	<i>yi</i>	56. schieten	弓	<i>gong</i>	57. boog	彡	<i>ji</i>	58. snuit
彡	<i>shan</i>	59. ornaat	彳	<i>chi</i>	60. stappen	心	<i>xin</i>	61. hart
戈	<i>ge</i>	62. speer	户	<i>hu</i>	63. deur	手	<i>shou</i>	64. hand
支	<i>zhi</i>	65. tak	攴	<i>pu</i>	66. tikken	文	<i>wen</i>	67. tekst
斗	<i>dou</i>	68. schepel	斤	<i>jin</i>	69. pond	方	<i>fang</i>	70. richting
无	<i>wu</i>	71. geen	日	<i>ri</i>	72. zon	曰	<i>yue</i>	73. spreken
月	<i>yue</i>	74. maan	木	<i>mu</i>	75. boom	欠	<i>qian</i>	76. debet
止	<i>zhi</i>	77. stoppen	歹	<i>dai</i>	78. sterven	殳	<i>shu</i>	79. klitsie
毋	<i>mu</i>	80. don't	比	<i>bi</i>	81. vergelijken	毛	<i>mao</i>	82. veer
氏	<i>shi</i>	83. clan	气	<i>qi</i>	84. lucht	水	<i>shui</i>	85. water
火	<i>huo</i>	86. vuur	爪	<i>zhao</i>	87. klauw	父	<i>fu</i>	88. vader
爻	<i>yao</i>	89. orakellijn	斗	<i>qiang</i>	90. plank	片	<i>pian</i>	91. plakje
牙	<i>ya</i>	92. tand	牛	<i>niu</i>	93. rund	犬	<i>quan</i>	94. hond
玄	<i>xuan</i>	95. occult	玉	<i>yu</i>	96. jade	瓜	<i>gua</i>	97. kalebas
瓦	<i>wa</i>	98. tegel	甘	<i>gan</i>	99. zoet	生	<i>sheng</i>	100. baren
用	<i>yong</i>	101. gebruiken	田	<i>tian</i>	102. veld	疋	<i>pi</i>	103. el
疒	<i>chuang</i>	104. ziekte	廌	<i>bo</i>	105. vertrappen	白	<i>bai</i>	106. wit
皮	<i>pi</i>	107. vel	皿	<i>min</i>	108. schotel	目	<i>mu</i>	109. oog
矛	<i>mao</i>	110. speer	矢	<i>shi</i>	111. pijl	石	<i>shi</i>	112. steen
示	<i>shi</i>	113. tonen	肉	<i>rou</i>	114. spoor	禾	<i>he</i>	115. aar
穴	<i>xue</i>	116. grot	立	<i>li</i>	117. staan	竹	<i>zhu</i>	118. bamboe
米	<i>mi</i>	119. rijstkorrel	糸	<i>mi</i>	120. draad	缶	<i>fou</i>	121. aardewerk

网 [㇀]	wang	122. net	羊	yang	123. schaap	羽	yu	124. pluim
老	lao	125. oud	而	er	126. en	耒	lei	127. hak, ploeg
耳	er	128. oor	聿	yu	129. penseel	肉	rou	130. vlees
臣	chen	131. dienaar	自	zi	132. vanuit	至	zhi	133. tot
臼	jiu	134. vijzel	舌	she	135. tong	舛	chuan	136. fout
舟	zhou	137. schuit	艮	gen	138. steile berg	色	se	139. kleur
艸 ^艸	cao	140. gras	虜	bu	141. tijger	虫	chong	142. insect
血	xue	143. bloed	行	xing	144. gaan	衣 ^衤	yi	145. kleding
西 ^西	xi	146. west	見	jian	147. zien	角	jiao	148. hoek
言	yan	149. woord	谷	gu	150. dal	豆	dou	151. boon
豕	shi	152. varken	豸	zhi	153. das (dier)	貝	bei	154. schelp
赤	chi	155. purper	走	zou	156. lopen	足	zu	157. voet
身	shen	158. lijf	車	che	159. kar	辛	xin	160. bitter
辰	chen	161. ochtend	辵 ^辵	chuo	162. lopen	邑 ^邑	yi	163. stad
酉	you	164. wijn	采	cai	165. plukken	里	li	166. mijl(paal)
金	jin	167. metaal	長	chang	168. lang	門	men	169. poort
阜 ^阜	fu	170. heuvel	隸	dai	171. grijpen?	隹	zhuai	172. vogel
雨	yu	173. regen	青	qing	174. jong, groen	非	fei	175. niet
面	mian	176. gezicht	革	ge	177. rui	韋	wei	178. leder
韭	jiu	179. look	音	yin	180. geluid	頁	ye	181. hoofd
風	feng	182. wind	飛	fei	183. vliegen	食 ^食	shi	184. eten
首	shou	185. hoofd	香	xiang	186. geur	馬	ma	187. paard
骨	gu	188. bot	高	gao	189. hoog	髟	biao	190. haardos
鬥	dou	191. vechten	鬯	chang	192. offerwijn	鬲	li	193. drievoet
鬼	gui	194. spook	魚	yu	195. vis	鳥	niao	196. vogel
鹵	lu	197. zoutpan	鹿	lu	198. hert	麥	mai	199. tarwe
麻	ma	200. hennep	黃	huang	201. geel	黍	shu	202. brem
黑	hei	203. zwart	黼	zhi	204. brokaat	黽	min	205. pad (dier)
鼎	ding	206. offervaas	鼓	gu	207. trom	鼠	shu	205. rat, muis
鼻	bi	209. neus	齊	qi	210. gelijkmatig	齒	chi	211. tand
龍	long	212. draak	龜	gui	213. schildpad	龠	yue	214. Fluit

Brontekst: E.G. Pulleyblank, *Lexicon of reconstructed pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese, and Early Mandarin* (Vancouver 1991). Pulleyblanks afwijkende spelling 'yu' van de ontronde 'uu/ü'-klank (internationaal fonetisch: [y]) is hier overgenomen. Zie ook: www.yellowbridge.com/chinese/radicals.php (met toonaanduidingen).

Bijlage 2: Nederlandse vertalingen 荷譯

Disputen van Confucius

1. De wijsgeer zei: Leren en steeds oefenen is toch heerlijk? Een viend die van ver komt stemt toch blij? Wie niet beroemd wordt maar toch niet wrokt, is toch een heer? 12. Hertog Jing uit Qi vroeg politiek advies aan wijsgeer Kong. De wijsgeer zei daarop: Heer, heers! Dienaar, dien! Vader, vader! Zoon, gehoorzaam! De hertog zei: Voortreffelijk, zeg! Ik geloof dat als de heer niet heerst, de dienaar niet dient, de vader niet vadert en de zoon niet gehoorzaamt – dat is zo onverteerbaar als rauwe rijst.

Wijsgeer Han Fei

Er was een landbouwer in Song. Op zijn veld was een boomstronk. Een haas rende tegen de boomstronk, brak zijn nek en stierf. Dus liet [de landbouwer] zijn hak liggen en bewaakte de boomstronk in de hoop nog een haas te vangen. Hij ving geen haas meer en werd zelf de *rîsé* van Song. Wie nu het volk van hun land willen regeren zoals de oude koningen, zijn allemaal van het slag van de boomstronkbewakers.

Wijsgeer Zhuang

2. Zhuang Zhou droomde een vlinder te zijn. Een vrije blije vlinder. Dat was naar zijn zin! Hij wist van geen Zhou. Pas bij het ruwe ontwaken daagde het besef Zhou [te zijn], niet wetend of de vlinder een droom van Zhou was, of Zhou een droom van de vlinder. Zhou en vlinder, dat moet toch verschil maken. We noemen het maar: verandering. 17. Zhuangzi en Huizi wandelden op de Haobrug. Zhuangzi zei: Die dartele vissen zwemmen op hun gemak, dat is fijn voor vissen. Huizi zei: Jij bent geen vis, hoe weet jij wat fijn is voor vissen? Zhuangzi zei: Jij bent mij niet, hoe weet jij dat ik niet weet wat fijn is voor vissen? Huizi zei: Ik ben jou niet, dus weet ik niet wat jij weet. Maar jij bent geen vis en dus weet jij niet wat fijn is voor vissen. Dus. Zhuangzi zei: Begin alsjeblieft bij het begin. Jij zei: Hoe weet je wat fijn is voor vissen. Toen je dat zei, wist je al dat ik het wist en vroeg het me [toch]. En ik wist het, [hier en nu] op de Haobrug.

Klassieken

In de wildernis groeit onkruid, / Bedauwd met dikke druppels, oh!
Er is een prachtig mens, / Met stralende ogen, oh!
Als wij elkaar ontmoeten, / Is mijn wens vervuld, oh!
In de wildernis groeit onkruid, / Bedauwd met dikke druppels.
Er is een prachtig mens, / Met van die stralende ogen.
Als wij elkaar ontmoeten, / Zijn al mijn wensen vervuld.

Stille nachtgedachte

Ijzelt het soms in dit oord? / Voor mijn bed de lichte maan.
'k Hef mijn hoofd en zie haar schijnsel, / 'k Rust en denk aan thuis.

Denkend aan Jiangnan

Jiangnan is mooi, het landschap lang vertrouwd, de zon komt op als een dieproede bloem.
Het voorjaar kleurt het water diepgroen. Is het een wonder dat ik van Jiangnan hou?

Orakelbot

Dag 50. Vorst raadpleegt orakel: deze week rampen? Vorst stelt vast: uitslag gunstig.

De dans van de feniks

Als alle fluitmuziek staakt, / De feniks zijn opwachting maakt.

De weg

De weg. Men kan erover praten. Geen gangbare weg. Namen. Men kan ze noemen. Geen gangbare namen.
Het begin van alles heeft geen naam. De moeder van alles heeft een naam.
Dus wie steeds zonder wensen is, ziet hiervan de *miao*. Wie steeds vol wensen is, ziet hiervan hetgeen *ao*.
Beiden verschijnen samen. Hetzelfde benoemd, andere namen.
Nog duisterder dan duister. De poort van alle *miao*.

De Hartsotra¹

De *bodhisattva* Avalokita
In zichzelf verzonken, zich verdiepend
In inzicht van gene zijde,
Ontwaakte en zag *panchaskandhas*,
Alles leegte, alles lijden.

Prins, stof is niets anders dan leegte,
Leegte niets anders dan stof.
Stof is slechts leegte, leegte slechts stof
En voelen, denken, doen lijkt slechts alsof.

[...]
Zo ontwaakte ik als ingewijde
En erfde inzicht van gene zijde.
Mijn hart onbelemmerd, zonder schroom
En ver van iedere boze droom.

Deze grote geestesspreuk,
Deze grote verlichte spreuk,
Deze onovertroffen spreuk,
Deze weergaloze spreuk

Helpt voor alle problemen
En kan alle smart wegnemen.
Het is waarlijk geen bedrog.
Het inzicht van gene zijde luidt:

Gate! gate! Paragate!
Parasamgate!
Bodhi! svaha.

Bezoek aan de Zesde Zenvader

6. In Hengyang mijn meester woont, / Blij dat hij mij zelf wil zien.
7. In *sumyata* stil te gast, / Wierook en een vrome wens.
8. O, mocht mijn onheilig lijf / Nu in het *nirvana* zijn.

Zes wonderen

Bij leven en na het overlijden van de grote leraar, de Zesde Zenvader, zijn zes wonderen overgeleverd. Toen de grote leraar nog leefde, werkten tegelzetteren aan de latrine van de abdij. Bij de put stooften ze kip. Het water werd vervuild en stroomde een week niet. De grote leraar strafte de tegelzetteren. Hij liet hen bij de waterplaats wierook branden en vegetarisch koken. Zo gezegd, zo gedaan: onmiddellijk stroomde het water door. *Item:* tot tweemaal toe reden paarden en wagens dwars door de abdij. De put werd vervuild en viel dagenlang droog. Nadat de wagens waren weggetrokken, werd in dank wierook gebrand en gaven alle putten weer water. *Item:* de grote leraar woonde in de Guoning-abdij, en in de Guo'en-abdij in Xinzhou.

Tot heden is daar helemaal geen koekoek, kraai, mus of wouw te horen. *Item:* op iedere derde van de achtste, de dag dat de grote leraar op zijn verste retraite ging, verzamelde zich een zwerm heren en dames uit dorp en ommeland voor een vegetarisch maal in de abdij. Bij het afscheid van de maaltijd baden alle mensen bij de grafpagode. Plotseling stak een briesje op. Een vreemde geur beroerde de mensen.

Rookwolken omhulden de abdij en uit de hemel viel een stortregen. Het goot in de hele omgeving. Op het dorp en de abdij niet. *Item:* na het overlijden van de grote leraar werd zijn kazuifel tweemaal door iemand gestolen. Hij werd na korte tijd zoeken teruggebracht. De dief kwam er niet mee weg. *Item:* na het overlijden van de grote leraar is zijn reine ziel steeds aanwezig. Hij houdt een oogje in het zeil. Middenin de grafpagode hangt steeds een vreemde geur. Soms verschijnt hij aan mensen in hun droom. Hiervoor en hierna is meer dan eens een wonder gebeurd, jaar in, jaar uit. Het is niet bij te houden.

¹ Vrije parafrase naar K. Kuiken, *Het leven, het lijf, het leven en de leer* (Utrecht en Antwerpen 1996) 37-38.